

DEŇ VIDIEKA V NRSR

strany 4–7

**Náš nový
projekt
#VISIONS
xCHANCES**

strana 8

**Dobrý
príklad
z Farmy
Roziak**

strany 11–12

**Diskusia
o rozvoji
vidieka v
Bystričke**

strany 13–15

Obsah

- 4 Deň vidieka v Národnej rade Slovenskej republiky
- 5 Úspešná prezentácia chovateľov oviec v Národnej rade SR na „Dni vidieka“
- 8 OZ VIPA SK realizuje projekt #VISIONS xCHANCES
- 9 Dobrý príklad z praxe je lepšie zažiť ako o ňom čítať
- 10 Cez program ERASMUS+ za pozoruhodnosťami Hontu
- 11 Farma Roziak – identita človeka v krajine
- 13 Diskusia v Bystričke
- 16 Vízia pre atraktívnejší vidiek
- 17 Podpora zamestnanosti mladých na Slovensku
- 19 Na mítingu Central and Eastern European Service Learning Network
- 20 Priatelia z Maďarska
- 20 Letné pracovné stretnutia

náš vidiek

Ročník: XVII.
Číslo: 3/2020
ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
 Občianske združenie
 Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk,
 mbehanovska@stonline.sk
 www.vipa.sk

Vychádza štvrťročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla:
 20. decembra 2020

Redakčná rada:
 Ing. Mária Behanovská,
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
 Ing. Karol Herian, CSc
 doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
 Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
 Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Fotka na titulnej strane obálky:
 Deň vidieka v NR SR, zľava manželia Štefan Suchý a Daniela Suchá, M. Čuchtová, J. Mikušáková, A. Kováčiková, O. Apoleníková, B. Kollár, M. Behanovská

Fotka na 2. strane obálky:
 Deň vidieka v NR SR, J. Karahuta, B. Kollár a M. Behanovská pri prezentácii domácich potravinových výrobcov

„Či už si myslíte,
 že to dokážete,
 alebo že to nedokážete,
 vždy máte pravdu.“

– HENRY FORD

My v tíme Vidieckeho parlamentu na Slovensku si myslíme, že veľa dokážeme. Sme zväčša optimisti, usilujeme sa optimizmus a slušné správanie šíriť rýchlejšie ako sa šíria zlé správy a Covid 19. Že sa nám to pomalšie darí, nehľadáme vinníkov. Hovorí sa, že každý je strojom svojho šťastia.

V treťom štvrtroku sme usilovne pracovali na rôznych aktivitách a projektoch. Požiadali sme o stretnutia na ministerstvách, VUC – kách, ale kvôli Covidu 19 a letným dovolenkám nám všetky plány celkom nevyšli. Zrealizovali sme rôzne advokačné aktivity. Stretnutie na Úrade splnomocnenca pre občiansku spoločnosť u Martina Giertla, na Ministerstve práce sociálnych vecí a rodiny u pani štátnej tajomníčky pani Soni Gaborčákovej, u Anny Verešovej – sekcii rodinnej politiky, vo Výbore Národnej rady Slovenskej republiky pre pôdohospodárstvo a životné prostredie s predsedom Jaroslavom Karahutom, zapojili sa so Týždňa otvoreného vládnutia, stretnutia na Banskobystrickom samosprávnom kraji, Bratislavskom samosprávnom kraji, v spolupráci s Prešovským samosprávnym krajom – workshop v Snine, zorganizovali sme diskusiu na aktuálne témy v Bystričke, mali sme výročnú členskú schôdzu, zúčastňovali sa webinárov aj medzinárodných. Predsedníčka sa zúčastnila valného zhromaždenia Spolku pre obnovu dediny, diskusie k Súťaži Dedina roka 2021 vo Viglaši o novom ročníku spolu s vyhlasovateľmi a partnermi súťaže, ešte pred vyhlásením.

Začali sme realizovať projekt #VISIONS x CHANCES. Viac sa dočítate v tomto čísle alebo na www.vipa.sk alebo na <https://www.facebook.com/vipask/>

Ing. Mária Behanovská
 predsedníčka VIPA SK

Deň vidieka v Národnej rade Slovenskej republiky

Bratislava 22. september, príhovor

Vážené pani poslankyne, vážení páni poslanci, vážené pani predsedníčky, páni predsedovia, štatutári organizácií a priaznivci vidieka. Ako už istotne viete, téma vidieka mi je nesmierne blízka. Prakticky, od samého začiatku môjho vstupu do politiky apelujem na potravinovú sebestačnosť a potravinovú bezpečnosť štátu. V rámci výjazdov som prešiel celé Slovensko a navštívil som nejednu farmu, pestovateľov ovocia či producentov zeleniny. Musím sa priznať, že domáce produkty, ktoré som vždy dostal na ochutnávku boli tie najlepšie. Neraz som si ich nakúpil aj domov. Avšak, už vtedy sa mi dostávalo veľa podnetov na nápravu, prípadne som sa dozvedel aj o mnohých nedostatkoch... Nakoľko

Príhovor predsedu NR SR Borisa Kollára

mi téma vidieka nie je ľahostajná, chcel som o nej diskutovať a hľadať priestor na zlepšenie. Či už sa jedná o pomoc pre začínajúcich farmárov, zníženie administratívnej záťaže, problematiky sezónnych prác či ekonomického rastu vidieka. S o to väčšou radosťou som tento rok prevzal záštitu nad Dňom vidieka v Národnej rade Slovenskej republiky, ktorý má za sebou dlhoročnú tradíciu. A tradíciám, hlavne takto podnetným, som vždy vrelo naklonený. Je mi cťou byť tu dnes spoločne s Vami. Zároveň sa teším na všetky konštruktívne rozhovory so zákonodarcami o potrebách slovenského vidieka a hľadani tých najlepších riešení, aby bola agenda vidieka atraktívnou témou. Preto mi dovoľte Vás ešte raz privítať na 17. ročníku Dňa vidieka Národnej rady Slovenskej republiky s názvom Ekonomicky rastúci vidiek, ktorý sme pripravovali v spolupráci s Výborom Národnej rady Slovenskej republiky pre pôdohospodárstvo a životné prostredie. Zároveň si dovoľujem poďakovať nie len tým, ktorí sa podieľali na organizácii tohto podujatia, ale aj všetkým, ktorí problematikou pôdohospodárstva žijú, čím obohacujú nie len nás, ale aj celú našu krajinu.

Príhovor predsedu NR SR Borisa Kollára

Úspešná prezentácia chovateľov oviec v Národnej rade SR na „Dni vidieka“

Dňa 22. septembra 2020 sa vo výstavných priestoroch Národnej rade SR na Bratislavskom hrade uskutočnil už 17. ročník „Deň vidieka“. Toto tradičné podujatie zorganizoval Vidiecky parlament na Slovensku pod záštitou predsedu NR SR Borisa Kollára a to v spolupráci s Výborom NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie. Hlavným cieľom stretnutia boli informácie a rozhovory zástupcov vidieka s našimi zákonodarcami o potrebách a problémoch slovenského vidieka a o možnostiach ich riešenia.

Na tomto podujatí sa zúčastnili zástupcovia vidieka a to najmä chovatelia oviec z Liptovskej Revúcej, Papradna i Pružiny, múzeum v Lišove, zástupcovia Dediny roka z Papradna, Líderky roka, starostovia obcí a ďalší zainteresovaní účastníci z obcí, odborných škôl, ústavov, atď. Z Národnej rady SR prišiel predseda Boris Kollár, ďalej Jaroslav Karahuta, predseda Výboru NR SR pre PaŽP, Jarmila Halgašová, overovateľka Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie, prvý štátny tajomník Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Martin Fecko a ďalší poslanci NR SR.

Po privítaní všetkých hostí predsedníčka VIPA na Slovensku Ing. Mária Behanovská oboznámila prítomných s poslaním i aktivitami Vidieckeho parlamentu na Slovensku. On sa už dlhé roky snaží prostredníctvom svojich aktivít prispievať k skvalitňovaniu života na vidieku, presadzovať jeho potreby a pomôcť rozvoju slovenského vidieka a poľnohospodárskej výroby. Ďalej vystúpil i predseda parlamentu Boris Kollár a potvrdil záujem pomáhať všetkým aktivitám zameraným na pomoc rozvoja vidieka. Prisľúbil i aktívnu pomoc pri presadzovaní podpory pri zabezpečovaní potravinovej sebestačnosti i celkového rozvoja života na vidieku. Aktívnu pomoc prisľúbil i štátny tajomník za Ministerstvo pôdohospodárstva i rozvoja vidieka Martin Fecko.

Obec Papradno – Dedinu roka 2019 reprezentovala Folklórna skupina Podžiarčan

Vidiecky parlament na Slovensku na podujatí prezentoval svojich partnerov: Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku, Vidiecky parlament mladých na Slovensku, Lišov Múzeum, Projekt Polirural, Papradno – Dedina roka 2019, Vidiecke ženy – Líderky, národný projekt Inštitút sociálnej ekonomiky a jeho poradenské regionálne centrá s jedným z už registrovaných sociálnych podnikov.

Zľava: V. Oberhauser, J. Karahuta, Š. Suchý, na vozíčku D. Suchá, B. Kollár, M. Behanovská

Na tomto stretnutí sa prezentovala činnosť i prínosy všetkých účastníkov Dňa vidieka. Najviac sa zviditeľnili naši chovatelia oviec a kôz. Boli tam v reprezentatívnom zastúpení riaditeľa ZCHOK Slavomíra Relovského a aj najúspešnejších chovateľov oviec a výrobcov ovčích produktov a to predsedkyňa družstva v Liptovskej Revúcej pani Anna Kovačiková, majiteľka Koliby v Papradne pani Anna Beníková a aj majiteľka Salaša v Pružine pani Olga Apoleníková. Tieto predstaviteľky ovčiarov priniesli i svoje vynikajúce ovčie výrobky. Celému podujatiu dobrou náladou a krásnym vystúpením prispel i spevácky ľudový súbor z dediny roka Papradno.

Hlavným poslaním Dňa vidieka boli však rozhovory s poslancami o aktuálnych problémoch

vidieka. Problémom zostáva, že náš vidiek stráca svoju tradičnú podobu, za posledné roky podstatne upadlo naše poľnohospodárstvo, stratili sme svoju potravinovú sebestačnosť, mladí ľudia odmietajú pracovať v poľnohospodárskej prvovýrobe a odchádzajú do miest, alebo do zahraničia, stále sú nedoriešené majetkové pomery s pôdou, s odpadovým hospodárstvom, s dodržaním ekológie vrátane zabezpečenia dostatku vody, s verejnými službami i remeslami v obci, atď. Týchto nedoriešených problémov je celá rada a bude naozaj potrebné, aby sme spoločnými silami ich postupne riešili.

Aj v tomto čase, spôsobom pandémie COVID-19, je potrebné ešte viac ako kedkoľvek predtým diskutovať o problémoch vidieka, poukazovať na negatívne dopady aj pandémie pre vidiek a navrhovať aktuálne riešenia.

Bude naozaj potrebné, aby sa naozaj prišlo k reálnym opatreniam na nápravu vzniklých nedostatkov. Treba aby naši obce i celý sektor poľnohospodárstva mali rovnaké podmienky i pomoc a podporu štátu akú majú vo vyspelých krajinách Európskej únie. Bude veľmi dôležité sa viac zaoberať problematikou poľnohospodárstva, ochranou prírody i zabezpečením dostatočného množstva potravín z vlastnej výroby. Toto sú predsa životne dôležité úlohy a zaslúžili by si aj vyššie spoločenské ocenenie tak, ako to je bežné v zahraničí. Tých nahromadených problémov je veľmi veľa. Začať to riešiť by sa mohlo práve so zabezpeče-

Ukážka z domácich vidieckych produktov – ručne zbieraný biely a modrý mak z farmy O. Apoleníkovskej

Predseda NR SR Boris Kollár si so záujmom prezrel prezentačné stánky vidieckych výrobcov

ním a zvýhodnením mladej generácie pre prácu v poľnohospodárstve a s aktívnou propagáciou poľnohospodárstva. Všade v zahraničí predsa platí, že vidiek bez poľnohospodárstva nie je vidiek. Všetci a na našom území naši predkovia dlhé stáročia predsa žili prevažne z poľnohospodárskej výroby a my by sme nemali ani v súčasnosti stratiť našu potravinovú sebestačnosť. Práve v poslednom období pri rozšírenej korone kríze sa ukázalo, aké dôležité je byť sebestačný a nebyť odkázaný na dovoz základných potravín.

Vychádzajúc zo súčasných pomerov je veľmi potešujúce, že naši ovčiarci nepodľahli v posledných rokoch takému rýchlemu úpadku ako je to bolo celkovo v živočíšnej výrobe na Slovensku. (Tu tiež sice dochádza k pomalému znižovaniu stavu oviec, ale pevne veríme, že sa to rýchle zmení.) Dôležité je, že sa chov oviec dostáva na vyššiu kvalitatívnu úroveň, že dokážu vyrábať veľmi kvalitné výrobky, dokáže prispieť k ekologickému využitiu lúk a pa-

sienkov a dokážu sa aj dobre propagovať na rôznych ľudových slávnostiach. Veľmi tým pomáhajú udržiavať naše tradície, prispievajú k rozvoju vidieka a veľmi dobre prispievajú aj k zdravej výžive ľudí.

Záverom treba poďakovať organizátorom a aktívnym účastníkom „Dňa vidieka“ za toto krásne a úspešné podujatie. Možno konštatovať, že aj tohto ročný „Deň vidieka“ zas prispel k propagácii aktivít na vidieku i v poľnohospodárstve. Práve vzájomnou diskusiou so zákonodarcami bolo možné si lepšie objasniť problémy ľudí na vidieku a zároveň hľadať i možnosti ich riešenia. Je potešiteľné, že sa na „Dni vidieka“ veľmi dobre predstavili i naši ovčiarci so svojimi výrobkami. Je treba veriť, že sa nám spoločnými silami podarí postupne naplno oživiť vidiek tak, aby bol čo najviac sebestačný, aby mal rovnaké podmienky aké sú vo vyspelých krajinách, aby sa naplno obnovila i poľnohospodárska výroba, tradičné remeslá, ľudové tradície, agroturistika, atď. a aby tak na vidieku bola radosť žiť.

Iceland
Liechtenstein
Norway

Active
citizens fund

vzdelávanie

#VISIONS xCHANCES

OZ VIPA SK realizuje projekt #VISIONS xCHANCES

Od 1. septembra 2020 začala OZ VIPA SK realizovať bilaterálny projekt #VISIONS xCHANCES.

Je podporený z programu Active Citizens Fund – Slovakia, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2014-2021. Správcom programu je Nadácia Ekopolis v partnerstve s Nadáciou otvorenej spoločnosti Bratislava a Karpatskou nadáciou. Partnerom je organizácia Landsbyggðin lífi – LBL z Islandu. Organizácia Landsbyggðin lífi má dlhoročné profesionálne a praktické skúsenosti s mladými ľuďmi, najmä vo vidieckych oblastiach, kde prevládajú extenzívne ekonomické činnosti. LBL spolupracujú s organizáciou Nyheimar na východe Islandu, kde je zachované čisté a kvalitné prírodné prostredie. Spolupracovali aj na projekte ERASMUS+ počas ktorého vznikla príručka o budovaní kapacít pre rozvoj miestnych vidieckych komunít, odbornej príprave a vodcovstve, rodovom povedomí, podnikaní a nápadoch na rozvoj podnikania na vidieku.

Projekt je zameraný na mládež pred alebo po ukončení štúdia. Mládež v znevýhodnených regiónoch je často názorovo uzavretá a ovplyvnená staršou generáciou, podporujúcou nedemokratické riadenie spoločnosti. Tí, ktorí tu žijú a niekedy dokonca študujú, zvažujú niekoľko možností pre svoju budúcnosť. Všeobecne uprednostňujú jednoduchšiu cestu, čo znamená, že sa presťahujú do mesta, kde si nájdu pracovné miesto a majú tam bohatší spoločenský a kultúrny život. Preto, aby mládež úspešne zvládla ťažšiu „vidiecku“ cestu potrebuje intelektuálnu podporu a nový pohľad na svoju situáciu. Projekt prináša poznanie a pohľady na situáciu mladých ľudí z Islandu; z krajiny

ktorá má na jednej strane jedinečnú prírodu, ale na druhej strane drsné prírodné pomery limitujúce ľudské aktivity. Mládež potrebuje spoznať spôsoby ako má mobilizovať svoj osobný potenciál a rozpoznávať príležitosti, ktoré prináša vidiecke prostredie. Počas sieťovacieho semináru, na Fóre Vidieckeho parlamentu (23.–24.10.2020) partneri vysvetlia spôsoby podpory mládeže pri presadzovaní názorov v rozhodovacích procesoch a pri tvorbe verejných politík. V nadväznosti na hlavný cieľ sa na Slovensku uskutoční školenie o rozvoji osobných zručností, účinnej komunikácii a tímovej práci ako aj seminár na strednej škole na Islande. Počas semináru a workshopov na stredných školách budú obaja partneri diskutovať o príležitostiach a úlohách mladých ľudí na vidieku a v neposlednom rade budú propagovať výstupy projektu.

Dňa 4.9.2020 sa partneri projektu sa stretli na online mítingu. Oboznámili sa s úlohami v projekte. Pre najbližšie obdobie si naplánovali publikovanie informácií o projekte na web stránkach oboch organizácií: www.landlif.is a www.vipa.sk, ako aj vzájomné zdieľanie noviniek na Facebooku.

Realizácia projektu je naplánovaná na pol roka (28.2.2021), ale kvôli obmedzujúcim opatreniam pre zamedzenie šírenia Corona vírusu sa doba pre uskutočnenie plánovaných aktivít pravdepodobne predĺži. Plánované stretnutia partnerov a účastníkov projektových aktivít sa uskutočnia akonáhle to pandemická situácia umožní.

Tak neváhajte, a pridajte sa k nám! Sledujte a zdieľajte novinky o projekte na Facebooku OZ VIPA SK.

Dobry príklad z praxe je lepšie zažiť ako o ňom čítať

26.8.2020 sa konalo stretnutie so splnomocnencom pre občianstvu spoločnosť Martinom Giertlom, z úradu M. Milkovou, M. Mňahončákom, M. Ďuríkovou s OZ Vidiecky parlament na Slovensku a OZ Vidiecky parlament mladých na Slovensku

Počas dňa sme si pozreli obec, múzeum, skalné obydlia, galériu Fera Liptáka, kde realizovali workshop študenti v rámci Erazmu zo zahraničia a obecný úrad, kde nás privítal pán starosta Marián Školník. Odprezentoval obec a svoju prácu, sám sa stará o chod obce. Lišov je malá koncová dedina v Honte okres Krupina.

O všetkých zážitkoch a príležitostiach sme diskutovali pri vidieckych špecialitách – plnené kozla upečené v hlinenej peci, zemiaky, domáce koláče a víno z Lišova.

Hore: Návšteva skalných obydľí

Diskusia na Obecnom úrade Lišov so starostom M. Školníkom

Vpravo: Návšteva Múzea masiek v Lišove. Ako sa táto jedinečná zbierka dostala do Lišova vysvetľuje J. Dvorský (prvý vpravo).

Cez program ERASMUS+ za pozoruhodnosťami Hontu

Prehliadka krásnej Banskej Štiavnice so študentmi z Anglicka, Škótska, Dánska a Írska cez program ERASMUS+ ktorí boli na stáži v Múzeu na Lišove od 3.8.-3.9.2020, ale aj veľmi zaujímavá návšteva pána docenta Jozefa Húsku na Štamploch, kde nám predstavil prepriahajúcu stanicu poštovej cesty Via Magna, vysvetlil nám aj význam geopatogénnych zón ako ich vyhľadať a ako hľadať aj vodu v zemi pomocou kovu, dokonca zistiť ako hlboko sa nachádza, ozaj to funguje, waw.

Čo to teda je Via Magna

Pod názvom Via magna alebo Veľká cesta sa ukrýva stará cisársko-kráľovská poštová cesta vybudovaná v 16. storočí. Magna Via vznikla ako reakcia na potrebu vybudovania akejsi spojnice južného a horného Uhorska, pretože po Bitke pri Moháči v r. 1526 obsadili stredné oblasti monarchie Turci. Šľachta potrebovala medzi sebou komunikovať, a zároveň sa chcela nebezpečným oblastiam obkľukou vyhnúť. Jedna z takýchto prepriahajúcich stanic sa nachádza aj na Štamploch pri Banskej Štiavnici, žiaľ z celkového počtu 56 stanic sa zachovali len 3 na Slovensku...

A práve docent Húška sa ju snaží zachrániť

Na Slovensku bolo založené „zdrúženie Magna Via“ pod vedením pána docenta Húsku, ktorého cieľom je priblížiť Slovákom a zahraničným návštevníkom krajiny turistickú atraktivitu a historickú hodnotu poštovej cesty. Cesta ponúka lákadlá pre ľudí so záujmom o prírodu, archeológiu, jaskyne aj lyžovanie. Potom nám pán docent vysvetlil, čo to teda sú tie spomínané geopatogénne zóny.

Slovo geopatogénny vzniklo z dvoch gréckych slov geo=zem, pathos=utrpenie, choroba. Voľne preložené ide o utrpenie, ktoré pochádza zo zeme, alebo choroba pochádzajúca zo zeme. Škodlivý vplyv na ľudský organizmus poznali podľa dochovaných dokumentov všetky vyspelé civilizácie. Prvé zmienky o dračích žilách (geopatogénnych zónach) sú staré viac ako 4000 rokov a pochádzajú z Číny. Cisár Kuang Yü vydal nariadenie o skúmaní „dračích žíl“ a vodných tokoch na pozemkoch určených na výstavbu. Starí Číňania skôr ako začali stavať dom,

si prizvali na miesto prútkára, aby určil „dračie diery“ – zóny zemských vplyvov.

Taktiež v starom Ríme aj v Egypte i týchto zónach vedeli, a je potvrdené, že sa im snažili vyhnúť – konkrétne pri stavbe domov, nakoľko sa obávali zvýšeného výskytu nádorových ochorení, ktorý sa na týchto zónach prejavoval. Napríklad v Egypte prihnali na pozemok stádo kráv: tam, kde sa zvieratá uložili na odpočinok potom začali stavať. Poznanie týchto „javov“ sa udržalo zrejme až do renesancie, kedy sa boli postavené mnohé kláštory a zámky tak, aby múry ležali v línii pásov GPZ...

V oficiálnej odbornej literatúre sa môže dočítať, že geopatogénne zóny vyvolávajú nielen bolesti hlavy a nespavosť, ale i ťažké ochorenia. Pobyt v oblasti GPZ spôsobuje po dlhšej dobe rakovinu, ochorenie pečene, choroby dolných močových ciest, neplodnosť, chronický nádchu a rad ďalších chorôb. Normálny človek pocíti zhubný vplyv GPZ až keď ochorie.

MUDr. Juryška, onkológ z Olomouca vyslovil podozrenie, že vysoký výskyt ochorení na novotvary v Olomouci súvisí s množstvom výskytu GPZ, čo bolo podnetom k jeho detailnému výskumu.

Patogénnou zónou rozumieme nepravidelnú časť priestoru, zaťaženú určitým druhom žiarenia. Ide o elektromagnetické žiarenie, radiačné, rôzne vysielacie i prímače, radar, roentgen, magnetické pole, žiarenie gama, ultrazvuk, infrazvuk, mikrovlny – ďalej gravitačné vibrácie v oblastiach pohybujúcich sa hmôt – podzemné pramene alebo tiež vodné žily tektonických zlomov a iné geologické útvary Hartmannova mriežka, Curryho mriežka (pásky Hartmann, Curry).

Farma Roziak – identita človeka v krajine

Prípadová štúdia v projekte H2020 PoliRural

OZ VIPA SK od roku 2019 pracuje v medzinárodnom konzorciu projektu H2020 PoliRural (<https://polirural.eu>). Premena vidieckej politiky spočíva v šírení nových poznatkov a vo vytváraní nových postupov, tak aby sa neopakovali chyby z minulosti. Hlavným výstupom projektu je digitálna inovačná platforma, kde zainteresované strany budú zdieľať svoje potreby a úspechy s cieľom zlepšiť vidiecku politiku a rozhodovanie na miestnej, regionálnej a vnútroštátnej úrovni. OZ VIPA SK pripravuje pre projekt PoliRural príklady dobrej praxe podnikateľskej činnosti na vidieku, ktoré budú dostupné prostredníctvom podnikateľského inkubátora (je aktuálne vo vývoji a dostupný na linke: <https://hub.polirural.eu/best-practises>).

Na farme u Roziakovcov

Farma Roziak má pevné základy v tradíciách. Farmárka Janka sa rozhodla ostať žiť v dome svojich predkov v bývalej obci Môtová (dnes miestna časť Zvolena) a zveľaďuje ich dielo – samotné gazdovstvo ako aj ovčiarstvo. Pozitívny vzťah k ovčiarstvu zdedil aj manžel Jaroslav. Janka má osobitný vzťah k Môtovskej komunite obyvateľov. Počas svojej mladosti zabezpečovala zvonenie v miestnej zvonici a takto mala prehľad o všetkých spoločenských udalostiach v obci. Je to jeden z dôvodov, prečo na ich gazdovstvo často prichádzali

blízki či vzdialení susedia. Aj v súčasnosti je farma často navštevovaná nielen miestnymi obyvateľmi, ale aj zvedavými turistami. Každý návštevník tu nájde dvere otvorené a okrem domácich produktov si so sebou odnesie aj pocit pokoja, útržky spomienok, alebo nové známosti. Farma Roziak je miestom stretnutí ľudí, ktorým záleží na kvalite nášho života a aj toho budúceho, ktorý vytvárame pre našich potomkov.

Farma má výhodnú polohu. Nachádza sa v čistom a tichom prostredí na úpäti neovulkanického pohoria Javorie a súčasne leží na okraji mesta Zvolen. Pre mestských obyvateľov je to oáza kludu. Prírodné prostredie im poskytuje vytúžený pokoj na rozdiel od rušného mesta, kde trávia väčšinu dňa. Návštevníci spoznávajú reálnu výrobu mliečnych produktov, či spracovanie mäsových výrobkov a uvedomujú si rozdiel v chuti domácich potravín a potravín zo supermarketov. To má zásadný význam pre formovanie správania sa budúceho zákazníka, ktorý bude v budúcnosti viac oceňovať kvalitu produktov a preferovať kvalitu pred kvantitou.

V minulosti sa v okolí obce pásol dobytok a poľia sa nachádzali až vo vzdialenejších častiach chotára. Chovali sa hlavne kravy, ovce a obyvatelia sa venovali aj včelárstvu. Gazdovanie spojené s chovom dobytky malo sezónny charakter. Manželia Roziakovci pokračujú v rodinnej tradícii a ich poľnohospodárska podnikateľská činnosť vytvára miestnu

špecifickú atmosféru bežného gazdovského života, ktorý je pre obyvateľov mesta vzácný. Podnikanie začali s dvoma kravami a neskôr sa začali intenzívne venovať ovčiarstvu. Do dlhodobého prenájmu sa im podarilo získať pasienky na Kráľovej. Miestni obyvatelia si zvykli na chutné mliečne produkty, ktoré od nich pravidelne kupovali. Po odchode družstva z obce Michalková manžel Jaroslav získal späť pôdu svojich predkov. V roku 2017 chovali 400 kusov oviec. Štátom nesprávne nastavená politika odbytu farmárskych výrobkov spôsobila výrazné zredukovanie počtu kusov dobytky, ale silný vzťah k ovčiarstvu pretrval. V podnikaní sa transformoval do spracovania ovčej vlny a výroby vlnených výrobkov.

Súčasná doba si vyžiadala diverzifikáciu aktivít na farme. Janka sa začala zaoberať spracovaním vlny a výrobou rôznych vlnených výrobkov. Jej záľuba prerástla až do obchodnej činnosti a schopnosti vyučovať remeslo aj iných záujemcov (<https://lokalnytrh.sk/vyrobca/farma-roziak/predajna/farma-roziak>). Do rodinného podnikania sa postupne začali zapájať deti. Jedna dcéra vyrába prírodné mydlá z kozím mliekom, druhá domáce čokolády a syn sa zaučí do chovu dobytky. Janka sa venuje aj spracovaniu mliečnych výrobkov. Okrem toho príležitostne pripravuje domáce špeciality na oslavy, prevádzkuje ubytovanie, a preberanie zásielok. Takto sa podnikateľský plán farmy po-

stupne prispôbil súčasným nevypočítateľným podmienkam na trhu a Farmu Roziak môžeme prezentovať ako príklad dobrej praxe. Súdržnosť v rodine a v miestnej komunite vytvárajú pevné základy pre podnikanie. Atmosféra miesta, ktorú tvoria myšlienky previazané na predkov je akosi „neviditeľnou ochranou“. To je v súčasnej dobe nesmierne dôležité, lebo podnikatelia často čelia nezmyselným byrokratickým nariadeniam a ťažko predvídateľnej situácii na trhu. Práve pocit zázemia a stability im umožňuje ľahšie prekonávať tieto prekážky.

Pri spoločnej práci

Janka dlhoročne spolupracuje s OZ VIPA SK, zúčastňuje sa akcií, ktoré OZ organizuje, a na druhej strane OZ propaguje akcie Farmy Roziak. Ako jeden z mnohých príkladov je kurz spracovania vlny (<https://www.vipa.sk/kurz-spracovania-vlny-farma-roziak>). O úspešnosti podnikateľského modelu svedčí aj fakt, že Janka získala v roku 2010 ocenenie Líderka roka, ktoré každoročne udeľuje OZ VIPA SK (<https://www.vipa.sk/kategoria/vidiecka-zena-roka-liderka>). A v roku 2019 bola finalistkou v súťaži podnikateľka roka, ktorú organizuje Slovak Business Agency (<http://podnikatelkaslovenska.sk/archiv/podnikatelka-slovenska-2019/>).

Prajeme veľa úspechov!

Srdečné prijatie

ING. MÁRIA BEHÁNOVSKÁ

Diskusia v Bystričke

Vidiecky parlament na Slovensku 13. 8. 2020 zorganizoval diskusiu v Hoteli Bystrička, ktorý je ľahko dostupný z centra mesta Martin.

TÉMY:

Iniciatíva Regióny 2030 – spoločný sociálny dialóg
Polirural – perspektívny kolaboratívny rozvoj politik pre vidiecke oblasti a ľudí
Vidiecka mládež v regiónoch – rôznorodé pohľady na služby verejnej správy

Účastníkov privítala pani Grajciarová a predstavila nám hotel, pani starostka sa nemohla zúčastniť, ale poslala nám informačné materiály o obci. Po krátkych prezentáciách sa rozprúdila diskusia.

Maria Čuchtová – **Ako sú v tejto iniciatíve zkomponované Mikroregióny?** Pretože všade sú spomínané len MAsky (podmienka 10 000 obyvateľov, mikroregión Čierna Hora má niečo cez 8000).

Odpoveď: Netreba čakať, že príde niekto z vonku zo štátu a bude vás chcieť zapojiť, vy musíte byť aktívni a začať sa v regióne združovať, spojiť sa napr. s regionálnym ZMOSom a s občianskymi združeniami a relevantnými aktérmi v regióne.

Viliam Obenhauser – To čo ste kriticky hovorili na začiatku je systémová porucha, toto treba odstrániť. Napr. starostovi prídu peniaze pre obec a jeho nezaujímajú ostatné obce. Pokiaľ sa toto neodstráni, tak sa nič nezmení.

Na druhej strane, ak je vo výzve vytvorenie partnerstva, tak sa obce nezdužujú, nie je záujem.

Doc. Jozef Húska – Reakcia na výrok: „Sústrediť sa na výsledok a keď ho docielim, tak mi EU preplatí.“ ... Ale ako fungovať a robiť niečo bez peňazí. Svetová banka dá 20% bezpodmienečne, ktorý nedokladujete. Ale keď dosiahnete výsledok hneď vám preplatia za výsledok.

Janka Mikušáková: V rámci regiónu Turiec sa teraz realizujú výzvy kde je podmienka vytvorenie partnerstva.

Prezentácia Polirural, Zuzana Pálková

Ženy – vdovy a osamelé matky na vidieku – vylúčené skupiny (excluded groups) – vyšlo zo SWOT analýzy.

Účastníci diskusie v Bystričke

Otázka: Niektoré obce bojujú u každého obyvateľa, s čím bojuje aj základné školstvo. Bola táto otázka diskutovaná v projekte?

Odpoveď: Zatiaľ sme to špecificky neriešili, ale dá sa to zahrnúť do diskusie.

Andrea Hagovská – Štatistika koľko škôl s akým počtom – udržateľnosť? Na 4. mieste sú udržateľné miesta.

Zriadenia ZŠ sa drží územného plánovania, o ktorom sa diskutuje už vyše 10 rokov. ČR dlhodobý prieskum Šance vo vzdelávaní – záver – čím väčšia škola tým lepšie výsledky.

1.-4. nech je v obciach, ale 2. stupeň nech je vo väčších školách. Tiež je to závislé od príjmov rodičov.

Diskusiu k Poliruralu vedie Z. Páľková

Viliam Obenhauser – Kvality škôl stoja na kvalite učiteľov a PgG fakúlt, čo je katastrofa.

Príklad starostky – preradila syna do školy do dediny do malotriedky, kvôli individuálnemu prístupu. Je spokojná. Zvyšuje sa záujem o malé dedinské školy, sú veľmi dobre vybavené.

Valéria Kabinová – chýba docenenie učiteľov, porovnanie učiteľov v Kozárovciach a v Bratislave, lepší prístup dedinských učiteľov aj počas pandémie. Rodičia by mali svoje deti vychovávať k úcte k učiteľom.

Vzdelanie nie je kľúčová hodnota. Všetko je zle nastavené systémovo – na počet žiakov.

Andrea Hagovská – Stredné odborné školy pre rozvoj na vidieku – sústrediť pozornosť na rozvoj týchto škôl. 4 pilotné v BB, v Prešove 2,5 školy. Transformácia na centrá celoživotného vzdelávania.

U nás nie je zadefinovaná kvalifikácia digitálny farmár.

40% curricula si môže upraviť škola. Problém je zohnať kvalitných učiteľov, ktorí budú učiť na tých školách. Od minulého roka nie je potrebné mať pedagogické minimum, ak učia odborné predmety ako čiastočný úväzok.

Viliam Obenhauser – obec nemá nič z toho, keď má v obci živnostníkov. Nie je potreba s nimi komunikovať. Je potrebné vybudovať vzťah, vytvoriť nejaký systém prepojenia.

Mária Čuchtová – Nemyslím si, že obec nemá záujem spolupracovať so živnostníkmi, ale problém je verejné obstarávanie.

Andrea Hagovská – existuje systém podpory lokálnych aktérov, ale nie je informovanosť a starostovia sa boja využívať tieto metódy, lebo o nich nevedia. Samospráva málokedy prizýva k procesom živnostníkov, podnikateľov...

Príklad výroku jedného starostu: „Podielové dane ja by som ani nepotreboval, keby som mohol priamo spolupracovať so svojimi podnikateľmi v meste...“

Viliam Obenhauser – Spoločný server pre všetky vidiecke aktivity zhromaždiť a sprístupniť – možnosť v rámci Poliruralu. K spolupráci je nutné podpísať informovaný súhlas.

Mária Behanovská pozvala účastníkov 22.9. Deň vidieka v NR. Zmena vlády a štruktúr, je to proces, ktorý trvá niekoľko mesiacov až rok.

O projekte **Vidiecka mládež v regióne** – informovala Mária Behanovská.

Mária Čuchtová – mladí ľudia majú skoro všetko a už nevedia čo by chceli. V obciach chýbajú lídri, ktorí by potiahli ostatných, robili spoločné projekty. Nemajú záujem o spoluprácu so samosprávou, akoby sa báli zaklopať na dvere. Majú dobré nápady, možno by aj chceli, ale nevedia ako na to. Nenapadne ich ísť za poslancom, starostom. Chýba im informovanosť, a to sme my robili počas trvania projektu. Príklad rozprávkového chodníka škriatka Mikluša. Úspech projektu sa prejavil tento rok, keď bol zaradený do prešovského legendária, prilákal veľa turistov.

Reakcia: To je výsledok digitálnej doby a uzatvárania sa spoločnosti.

Otázka je či tí ľudia majú priestor na stretávanie a ako sú vedení? Vychovávame ich v pohodlí a nič nemusia. Sú iniciatívy kde je to úspešné a starosta je uvedomelý.

Starosta z Podhradia Bohuslav Bella. Obec má 680 obyvateľov. Pred pár rokmi som sporozoval, že máme mladých ľudí, ktorí si vytvárali skupiny na sociálnych sieťach. Folklórny súbor, futbal, požiarnici ... Záujem sa znižuje, stále tí istí sa zapájajú a starnú. Nad tým som sa začal zamýšľať. Vplyv výchovy, mama hotel. Model základnej vojenskej služby mal svoje východy. Začal s administratívou

Tím Polirural zľava: M. Slámová, M. Slaninová, M. Behanovská, Z. Páľková, M. Kvak

– stratégia práce s mládežou v obci. Participatívny proces s mladými, kde sa ich pýtali čo by chceli, následne s OZ, záujmovými organizáciami, následne stretnutie s poslancami. Vyčlenili sme mládeži peniaze z rozpočtu. Napriek tomu, že máme veľa budov, mladí prišli s tým, že sa nemajú kde stretávať. Ich podmienka bola, že oni chcú niečo svoje – nie spoločné priestory. Dali sme im miestnosť – klubovňu, o ktorú sa starajú sami a sami si ju zveľadali. Začínajú tam robiť aktivity: hudobná výchova, stolnotenisový turnaj. Stojí to veľa úsilia, ale čo by sme pre nich neurobili. Teraz sa to otočilo oproti minulosti, (keď nás rodičia ťahali domov z vonka), že im ponúkame možnosti a prosíme ich, aby niečo robili spoločne a neuzatvárali sa doma. Vlni sme urobili multifunkčné ihrisko a teraz idú robiť tenisový turnaj.

Mária Behanovská aktivita snímok dňa – vyšlo nám, že mladí strávia 5 hodín na mobile – priveľa

prístupu, veľa času. Rodičia by sa mali viac zaujímať, čo ich deti robia, mali by obmedziť prístup a vyžadovať od svojich detí aj povinnosti v domácnosti, nehovoriac o spoločných záujmoch, ktoré treba rozvíjať.

Monika Slaninová Vidiecky parlament mladých na Slovensku (VPMS) – informácia o sprostredkovaní kontaktu pre mladých lídrov.

Zuzana Páľková ponúkla 3 mesačnú stáž na farmách v Španielsku, Taliansku Belgicku pre absolventov SOŠ.

Hagovská: Formuje sa nový odbor Agromechatronik – nie traktorista, lebo musí ovládať IT zručnosti aj angličtinu.

Pozvánka pre prítomných stať sa členom OZ VIPA SK.

Vízia pre atraktívnejší vidiek

1. workshop organizovaný v rámci participatívneho a inkluzívneho procesu jej tvorby

Ukutočnil sa dňa 28. septembra 2020 od 13.00 hod. (pondelok) v zasadačke (miestnosť č. 209) Banskobystrického samosprávneho kraja na Námestí SNP 23 v Banskej Bystrici

PREDSTAVENIE PRÍPRAVNÉHO PROCESU:

- Definovanie atraktívnosti vidieka.
- Definovanie vyhlásenia o celkovej ambícii vízie.
- Zozbieranie a analyzovanie potrieb.
- Vývoj nových inovatívnych nástrojov.
- Riadená diskusia – Identifikovanie hnacích síl podmieňujúcich zmeny na vidieku, v súlade s Vyhlásením pre región Slovensko

Spoločná analýza a príprava vízie

Diskusia k témam workshopu

V. Korčeková prezentuje výstupy prac. skupiny

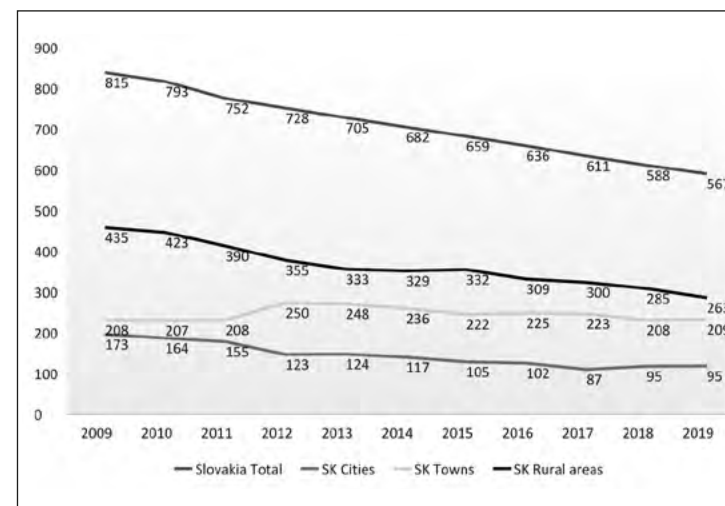
Podpora zamestnanosti mladých na Slovensku

Príspevok pojednáva o priebežných výstupoch a aktivitách výskumného projektu COST CA18213, „Rural NEET Youth Network: Modeling the risk underlying rural NEETs social exclusion“.

V roku 2019 bola nezamestnanosť mladých vo veku 15–39 rokov na Slovensku 7.6%. Avšak, nastupjúca hospodárska recesia spôsobená pandémiou koronavírusu (COVID_19) má vplyv aj na zamestnanosť mladých ľudí a dôsledkom krízy sa dostávame do situácie, kedy klesá zamestnanosť mladých ľudí.

Slovensko má 5 457 873 obyvateľov, z toho je 1 864 982 vo veku do 30 rokov (0-30). (Slovenský štatistický úrad, 2019, štatistika 31.12.2019). **Mládež reprezentuje 34,17% celkovej populácie na Slovensku.** Populácia mladých ľudí v Európe klesá a populácia Európskej Únie starne. Počet starých ľudí narastá hlavne vo vidieckych oblastiach vo

Graf: Vývoj populácie mladých na Slovensku vo veku 15 – 24 rokov podľa stupňa urbanizácie – mestá, malé mestá a vidiecke oblasti, roky 2009 – 2019, údaj je uvedený v tisícoch

Zdroj: Eurostat [Ilsa_pgauws]. Populácia podľa pohlavia, veku, stupňa urbanizácie a pracovného statusu, (1 000) extrahované dňa 17.06.2020

všetkých členských krajinách EÚ. Slovensko, sice na rozdiel od iných krajín Európskej únie, ešte stále nečelí nedostatku mladých ľudí, ale populácia mladých ľudí aj na Slovensku postupne klesá. V roku 2009 bolo na Slovensku vo veku 15 – 29 rokov 1 241 021 mladých a počas dekády klesol počet o – 23.65% na 947 400. Vo vidieckych oblastiach klesol počet mladých vo veku 15-19 o -38.50%.

V roku 2019 bola celková miera nezamestnanosti na Slovensku 4,92%. Z dôvodu ekonomickej krízy spôsobenej pandémiou COVID 19, stúpila v marci 2020 nezamestnanosť na 5,19% (Miera nezamestnanosti. UPSVAR, 2020). V poslednej dekáde nezamestnanosť vrcholila v roku 2012, vtedy bola 14,44%. Odvtedy takmer každým rokom klesala, najnižšia nezamestnanosť bola v rokoch 2018 a 2019 (miera nezamestnanosti klesla až o -65,92%). V roku 2018 bola zamestnanosť mladých 61,4% a v roku 2019 na 61,1% na vidieku 74,2% (veková skupina 25-29). (Zdroj: Eurostat (lfst_r_ergau)).

Regionálny faktor, ktorý negatívne ovplyvňuje zamestnanie a pracovné príležitosti na Slovensku tiež negatívne ovplyvňuje aj zamestnávanie mladých ľudí. Regionálne rozdiely, najmä nedostatok pracovných ponúk a rozdielne odmeňovanie, spôsobujú vylučovanie regiónov. **Najvyššia nezamestnanosť mládeže je v Žilinskom, Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji.** To spôsobuje, že mladí ľudia sú nútení migrovať z regiónov, čo spôsobuje vylučovanie určitých obcí, najmä vo vidieckych oblastiach. Najvyššia zamestnanosť je v Bratislavskom a Trnavskom kraji.

Podľa zistení z prieskumov v 7. cykle dialógu EÚ o mládeži sa 45,60% mladých ľudí na Slovensku identifikuje ako žijúcich vo vidieckych oblastiach.

Nielen regionálne rozdiely, ale aj miera urbanizácie zohráva významnú rolu pri zamestnávaní sa mladých ľudí. Mladí ľudia žijúci vo vidieckych oblastiach čelia špecifickým problémom pri zamestnávaní sa napr. nedostatkom zaujímavých pracovných príle-

žitosti. Zistenia z EÚ Dialógu mladých, Slovensko, 2019 (Rada mládeže Slovensko), (ďalej „EDM“) poukazujú na to, že 79% mladých ľudí považuje za najdôležitejšie pre život na vidieku dostupnosť dobrých pracovných miest a možnosti zamestnania.

Hlavnými aspektmi na vidieku, ktoré sa potrebujú zlepšiť je dostupné vzdelávanie, kvalitné pracovné príležitosti, dostupné verejné služby a IT pokrytie. Mnohí mladí ľudia čelia na vidieku problémom s infraštruktúrou a nedostatkom služieb.

Len 18% mladých na Slovensku sa domnieva, že vo svojej krajine majú dobré príležitosti na prácu vo vidieckych oblastiach. (EDM, 2019).

Len 29% mladých si myslí, že ma dobrý prístup ku kvalitnému vzdelávaniu. (EDM, 2019).

Jedným z hlavných problémov mladých ľudí vo vidieckych oblastiach je aj prístup ku kvalitnému vzdelaniu a slabá prepojenosť formálneho vzdelávania s trhom práce.

OPATRENIA

Na to aby sme dokázali čeliť výzvam s nezamestnanosťou mladých na vidieku je nevyhnutné podporovať prepojenosť formálneho vzdelávania s trhom práce, podporiť celoživotné učenie sa, neformálne vzdelávanie mladých (rozvoj projektových zručností, mäkkých zručností napr. komunikačných kompetencií), mentoringové programy pre mladých ľudí, ktoré by im pomohli zamestnať sa, alebo začať podnikáť a tiež zapájať mladých ľudí do poľnohospodárstva.

Výsledky prieskumov a štúdií tiež poukazujú na nevyhnutnosť podpory stimulov a mentorských programov na pomoc mladým ľuďom, aby sa dokázali zapojiť do odvetvia poľnohospodárstva a iniciatív, ktoré pomáhajú malým podnikom v odvetví cestovného ruchu. Mládežníckych iniciatív týkajúcich sa ochrany životného prostredia a rozvoja vidieka. A dostatku zaujímavých pracovných príležitostí pre mladých ľudí vo vidieckych oblastiach.

ZDROJE

Eurostat (lfst_r_ergau) – Employment rates by sex, age and degree of urbanisation, Minns, A. 2020. Národná správa realizovaná v rámci projektu siete COST (CA 18213) „Rural NEET Youth Network: Modeling the risk underlying rural NEETs social exclusion“;

Európsky dialóg s mládežou. Výsledky z online konzultácií. VII. cyklus. 2019. Dostupné na: <https://eudialogsmladezou.sk/wp-content/uploads/2020/04/EuroCC%81psky-dialoCC%81g-s-mlaCC%81deZCC%8Cou.pdf>;

UPSVAR. 2020. Dostupné na: https://www.upsvar.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254

ING. MARTINA SLÁMOVÁ, PH.D.

Na mítingu Central and Eastern European Service Learning Network

Vidiecky parlament SK prijal pozvanie na otvorený míting Central and Eastern European Service Learning Network (CEESL Network), ktorý sa uskutočnil online dňa 16. júla 2020 (14:00 – 16:00). Toto podujatie bolo súčasťou tretieho vzdelávacieho týždňa v oblasti služieb koordinované organizáciou Centro Latinoamericano de Aprendizaje y Servicio Solidario (CLAYSS; <http://www.clayss.org.ar/CEE/index.html>; internacionales@clayss.org.ar), s podporou siete CEESL a v spolupráci s projektom Erasmus + SLIHE (2017-1-SK01-KA203-035352) a s Platformou dobrovoľníckych centier a organizácií.

Sieť CEESL je neformálna sieť škôl, univerzít a organizácií, ktoré rozvíjajú vzdelávanie v oblasti služieb v regióne a ktoré sa domnievajú, že vzdelávacie inštitúcie majú zásadnú úlohu v posilňovaní vzdelávania v oblasti rozvoja občianskych zručností mladých ľudí tým, že sa zameriavajú na potreby ich vlastných komunít.

Na úvod mítingu pozvaní hostia predstavili svoju prácu v organizáciách. Koordinátorka projektu Erasmus+ SLIHE doc. PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová, PhD. nadviazala na program z konferencie „Third European Conference on Service-learning in Higher Education, Multiplier event of Erasmus+ project SLIHE, Slovakia, 2020“ (13.-15. júla) a predstavila účastníkom aj krátke ale veľmi zaujímavé video o projekte SLIHE: <https://www.youtube.com/watch?v=k637ajuw0TM&feature=youtu.be>

V poslednej tretine účastníci diskutovali s pozvanými hosťami o význame CEESL siete pre spoločnosť, hlavne z pohľadu systematizácie vzdelávania v oblasti služieb, zviditeľnenia škôl a učiteľov, ktoré tieto výučbové metódy využívajú.

Viac užitočných informácií nájdete: <https://www.facebook.com/RegionalAward/>

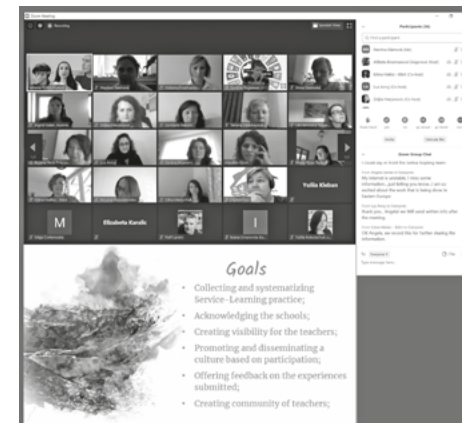
Otvorený online míting

22&23/09/2020

WEBINAR

1st meeting of the ENRD Thematic Group #Rural2040 on the Long Term Rural Vision

Goals

- Collecting and systematizing Service-Learning practice;
- Acknowledging the schools;
- Creating visibility for the teachers;
- Promoting and disseminating a culture based on participation;
- Offering feedback on the experiences submitted;
- Creating community of teachers;

Priatelia z Maďarska

7. – 9. augusta 2020 na Slovensku partnerská organizácia VIPA SK – Únia slovenských organizácií v Maďarsku.

V rámci dlhoročnej spolupráce sme boli hosťiteľmi našich priateľov z Maďarska, rámci projektu „*Včera, dnes a zajtra*“. Po čase sme sa mohli s našimi aktívnymi členmi stretnúť a zorganizovať workshopy pre členov Únie slovenských organizácií v Maďarsku. Akcia sa začala prehliadkou Lišov múzea a outdoroovými aktivitami. Komunikácie mladej a staršej generácie, výmenou skúseností. Témou prvého workshopu pod vedením Emy a Richarda bola debata. Debata je organizovaná výmena názorov. Prebieha najčastejšie medzi dvomi tímami, z ktorých jeden obhajuje vopred zadanú tézu a druhý s ňou nesúhlasí. V našom prípade bola téma „*Vidiecky alebo mestský život*“ kde si naši maďarskí priatelia precvičili reč svojich predkov. Na druhom workshope pod vedením Lucie a Romana si vyzdobili platené tašky ľudovými motívmi vo farbách Hontu. Navarili sem im výborný guláš, ku káve napiekli štrúdlu – makovú, orechovú, tvarohovú, ovocné koláče. Bola to veľmi vydarená udalosť, cítili sa u nás výborne.

Únia slovenských organizácií v Maďarsku a členovia VIPA SK v Lišove.

.....

Letné pracovné stretnutia

- **U Martina Giertla – Splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti.** M. Behanovská informovala o aktivitách združenia, o projekte Vidiecka mládež v regióne. J. Dvorský predstavil OZ VPMS, založenie, aktivity, ciele, Lišov múzeum, účasť na zasadnutí Mládežníckeho európskeho parlamentu. Projekt RURBEST prezentácia výsledkov projektu v Bruseli v Európskom parlamente. M. Slaninová predstavila našu prácu v Európskom vidieckom parlamente, v PREPARE, postavenie iných národných vidieckych parlamentov – nedocenenie nášho u slovenských politikov a vlády. Pozvali sme pána splnomocnenca na pracovné stretnutie s jeho tímom do Lišova na prediskutovanie nožnej pomoci pre VIPA SK a OZ VPMS.
- **V Národnej rade SR vo Výbore Národnej rady Slovenskej republiky pre pôdohospodárstvo a životné prostredie** sme rokovali s predsedom Jaroslavom Karahutom, tajomníkom Martinom Korčekom. Diskutovali sme o našich aktivitách, plánoch a situácii na slovenskom vidieku. Pozvali sme pána predsedu na XI. Fórum VIPA SK, na ktorom zastreší tému Rodinné poľnohospodárstvo.
- **Stretnutie s predsedom BBSK** Jánom Lunterom. Predstavili sme našu prácu a navrhli spoluprácu v projekte Polirural. Našli sme spoločné záujmy, čo prispelo k presvedčeniu BBSK o tom, aby vstúpil s OZ VIPA SK do partnerstva vo svojich politikách. Za BBSK: J. Lunter, T. Štefánik, za Dobrý kraj: M. Vaňo, za VIPA SK: M. Behanovská, M. Kvak.
- **Pracovné stretnutie na Bratislavskom samosprávnom kraji (BSK).** Ponuka spolupráce v projekte Polirural. So spoluprácou súhlasili a podpísali informovaný súhlas k spolupráci. Za BSK predseda Juraj Droba, vedúci Inštitútu regionálnej politiky Martin Hakel, pracovníčka RR Mahuliena Sochorová. Za tím projektu M. Behanovská, Z. Palková, M. Kvak.

náš vidiek

3/2020

štvrtročník
ročník XVII.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

PRIBINA AKO TO VLASTNE BOLO HISTÓRIA NA ZNÁMKACH

strany 16–19

**Poštová
stanica na
Štampochu**

strany 4–7

**Putovanie po Magna
Via – Začíname vo
Viedni**

strany 10–15

Obsah

- 4 Keď sa na Štampochu zastavila aj Božena Němcová
- 8 Hotel Bystrička
- 10 Začínáme vo Viedni
- 16 Pribina – ako to vlastne bolo?
- 20 Báseň o Viedni

náš vidiek

Ročník: XVII.

Číslo: 3/2020

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
 Občianske združenie
 Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk
 mbehanovska@stonline.sk
 www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzavierka nasledujúceho čísla:
20. decembra 2020

Redakčná rada:
 Ing. Mária Behanovská,
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
 Ing. Karol Herian, CSc
 doc. Ing. Jozef Húska, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Foto na titulnej strane obálky:
Kostol sv. Michala archanjela v Dražovciach pri Nitre,
zdroj – depositphotos.com

Foto na 2. strane obálky:
Socha Pribnu v Nitre,
zdroj – depositphotos.com

Vážení členovia, vážení partneri a sympatizanti Združenia Magna Via

Rok 2020 je nielen pre naše Združenie Magna Via, ale i pre ďalšie združenia, inštitúcie, organizácie i jednotlivcov rokom mimoriadnym. Epidémia a s ňou súvisiace opatrenia nás všetkých „pritláčajú k múru“. Keďže zdravie má pri našich povinnostiach,

problémoch, záujmoch a výzvach do budúcnosti dominantné postavenie a všetci si to uvedomujeme a rešpektujeme, tak je logické, že to má vplyv na súčasnú, často náhlu a nečakanú zmenu našich plánov práce. Sme nútení mnohé akcie a podujatia odkladať, modifikovať, ba i rušiť.

Aj my sme ako organizácia plánovali v roku 2020 uskutočniť celoslovenskú konferenciu o Projekte Magna Via v Bratislavskom samosprávnom kraji tak, ako sme vlni, v roku 2019 takúto konferenciu zorganizovali v Nitrianskom samosprávnom kraji v meste Nitra chceli sme to urobiť tentoraz v Bratislave. Mesto Bratislava sa však v súčasnosti stále viac a viac zafarbuje do „červena“ na mape označujúcej rozšírenie epidémie na Slovensku. V budúcich rokoch máme v pláne a chceme postupne pokračovať v ďalších krajských mestách v organizovaní takých konferencií s predstavou vyvrcholenia v roku 2026 v Košickom samosprávnom kraji v meste Košice. V tomto roku 2026 totiž uplynie 500 rokov od projektovania a začiatku budovania cisársko-kráľovskej poštovej cesty v Stredoeurópskom priestore. Chceme si toto významné výročie dôstojne pripomenúť, pretože je to príklad, ktorý túto poštovú cestu zvanú „Via Magna“ tiež označujeme, ako „najväčšiu učebňu“. Veď v tomto koridore sa najviac budovalo. Tu bol a je najviac prezentovaný vedecko – technický pokrok, kultúra a odohrávali sa tu historické udalosti. Súhrnne povedané, že na tejto ceste je sústredených najviac príkladov z prírodného, historického a kultúrneho dedičstva. Preto hovoríme o učebni. Pred dvadsiatimi rokmi sme iniciatívne založili občianske združenie na turistickú cestu ktorá nesie názov „Združenie Magna Via“. Dnes, už máme veľa pozitívnych príkladov, že tento projekt je životaschopným projektom. Dáva veľa šancí a priestoru pre budúcnosť v rozvoji cestovného ruchu.

Napriek brzde spôsobenej Corona vírusom zachovajme si optimizmus. Kríza ustúpi ! Keďže nie sú toho roku na to najlepšie podmienky, chceme sa prispôbiť a navrhujeme tak urobiť na budúci rok (2021) spolu s Trnavským samosprávnym krajom spoločne a zorganizovať „dvojkonferenciu“. Do konca roku 2020 rozhodneme spolu s obidvomi krajinami, či to bude v Bratislave, či v Trnave, alebo na rozhraní krajov. Veríme, že to bude v podmienkach, kedy nás už nebude limitovať Corona Covid vírus!

*Doc. Jozef Húska, CSc.,
predseda Združenia Magna Via*

Keď sa na Štampochu zastavila aj Božena Němcová

3. časť príspevku k dejinám poštovej stanice na Štampochu

Nový poštmajster na Štampochu Anton Nagy prenajal v roku 1819 majer na Teplej Vode obyvateľom z Detvy, ktorí sa tam potom prístahovali a urýchlili vznik ďalšej osady v chotári mesta Pukanec, a to vznik Majerov, v susedstve poštovej stanice na Štampochu. V roku 1867 bol poštmajstrom na Štampochu Alexander Hoffman, krčmárkou v pukanskom hostinci bola Augusta Cziglerová. Po vzniku novej osady bola koncentrácia ľudí ešte väčšia a existencia dvoch hostincov s možnosťou konzumácie alkoholu zvyšovala možnosť vzniku konfliktných situácií. Najväčší problém riešil Magistrát mesta Pukanec v roku 1867, keď na Štampochu vybrali úradníkov finančnej správy Zliechovského, Bielika a Neumana.¹

V druhej polovici 19. storočia bola na trase zo Šiah do Banskej Štiavnice relatívne hustá sieť pôšt, vznikli aj v menších obciach, ako boli Čankov či Hontianske Trstany. Nová situácia vznikla po vybudovaní železničného spojenia Levíc s Budapešťou a Viedňou v roku 1886, vtedy sa pošta prepravovala kariolkami² zo Štampochu, Bohunic a Bátoviec do Levíc. Pukanská pošta sa prepravovala peším doručovateľom ráno o 6. hod. do Bohunic a potom cez Bátovce a Tekovskú Novú Ves do Levíc, vlak do Budapešti s poštovými zásielkami odchádzal o 16. hod.

Cestou popri poštovej stanici na Štampochu prešli v dávnej minulosti významné osobnosti dejín. O niektorých sa nám zachovali správy, iné zostali v anonymite. Prechádzali tadiaľto vysokí štátni úradníci aj príslušníci panovníckeho rodu. Okrem známej cesty princov, synov Márie Teré-

Predaj poštovej stanice A. Nagyovi v roku 1815

zie, do Banskej Štiavnice v r. 1764 Štamposkou dolinou prešli aj ďalší dôležití návštevníci Banskej Štiavnice. Dialo sa tak aj v čase, keď už stála nová budova pošty rodiny Gallovičovej. 27. júla 1798 tadiaľto prešiel palatín Jozef. O pol jednastej predpoludním ho pri Štampochu privítal hlavný komorský gróf a banský radcovia. V roku 1802 prešli dolinou princovia Anton a Rainer. Po krátkej noci strávenej v Banskej Štiavnici, už o pol ôsmej ráno odišli so svojím sprievodom. Predsta-

Budova pošty zaujala aj filmárov, točil sa tu film Kristián

vitelia komorskogrófskeho úradu ich odpovedali až po Štampoch. Dvorský sprievod pokračoval ďalej smerom na Nitru a Bratislavu. 8. júla 1811 v predpoludňajších hodinách sa nečakane zjavil v Banskej Štiavnici korunný princ a následník trónu arciknieža Ferdinand (budúci cisár Ferdinand V. Dobrotivý) so svojím vrchným dvorným majstrom Jozefom von Erbergom. Prišli od Bátoviec cez Štampoch, komorskogrófsky úrad žiadali o zachovanie ich inkognita aj v čase ďalšej prítomnosti v meste.³ Štamposkej doline sa nevyhli ani revolučné udalosti rokov 1848/1849. Niekde v blízkosti poštovej budovy sú pochovaní vojaci cisárskej armády, ktorí zomreli po bitke na Štampochu 19. januára 1849, maďarské vojsko viedol generál Görgey.

Zaujímavý opis o spôsobe cestovania v polovici 19. storočia zanechala česká spisovateľka Božena Němcová vo svojom diele Z Uher. Podľa jej spomienok sa pred cestou do strmého horského terénu pripravovali ďalšie 1 až 2 páry koní. Najlepšie kone mali v tejto dobe gazdovia z Jablňovíc, ich kone sa do záprahu pridávali na ceste pred Bohunicami. V roku 1852 sa presúvala zo Šiah cez Bátovce a Štampoch do Banskej Štiavnice a bola rovnako nadšená krásnou prírodou ako dnešní návštevníci.

Božena Němcová

Slunce páhlo, jako by oheň padal. Přijeli jsme na vrch za Bohunice, chlapec rozhlížel se po obloze a začal: „Budě daždít!“ „Akože to vieš?“ ptám se ho. – „Lalal!“ ukázal prstem na oblohu, „slnko vlasly rozpúšta.“ – Chlapec mluvil pravdu; sotva jsme

Pukanec na dobovej pohľadnici

dojeli na osamělou poštu do Steinbachu, dvě hodiny od Bátovce, začalo pršet. Mílo se nám to sedělo pod zelenou střechou košatého dubu; pošta Steinbašská leží u paty hory Hliníku, osamotě v lese. Pánové v otevřené síni kouřili, krčmář přecházel s místa na místo, okolo stavení obcházel kozel, a domácí pes Dunaj – tak zvaný vlčí, obyčejný to pes v celém Uhersku, – vida nás jist, přidrůžil se k nám. Ticho bylo vůkol, jen padání krůpějí na list a naše hlasy bylo slyšet. Přestalo pršet. Mišo seděl zase na koni, my ale šli za vozem pěšky, neboť šla silnice příkře nahoru; stoupali jsme tedy v stínu dubů a javorů, kteří se nad námi klenuli, výše a výše. Po deštičku okřálo kvítí, jež podle cest i pod stromy všude dost kvítlo, čerstvou vůni vydychujíc. Doleji viděli jsme mnoho žlutého náprstníku, výše jsme ho již nenašli. Vyjdouce na Hliník, měli jsme před sebou vyšší horu Kalnú. Mezi Kalnou a Hliníkem rozstupují se poněkud vrchy, a tu vidět až k Šahám a vrch Sandu za Ďarmoty. Slunce již se pomalu schylovalo k západu, když jsme stoupali na Kalnú; jediný doktor-úr, který co pravý Maďar nerad pěšky chodil, dokonce na vrchy, ležel na koči. Šli jsme mlčky, každý byl svými myšlenkami zaměstnán, sám v sobě se těše

nad krásnou přírodou. Kolem cesty vysoké keře planých růží, jejichž rudé ovoce zdálo se již červenalo, hustě loubí plaménku, v jehož tmavozele-ném listu bělely se jednotlivé květy, a mezi nimi odkvetlé již, jejichž nitky z holinky vycházející v chumáč schoulené jako svítící péra vypadaly. Janko mi také řekl, že to zovou „svít“, a hned si kus utrhl a střechu klobouku rozedraného okráš-lil. Mně ale natrhal kytici „lesních klinčokov“. V stínu lesním bujně listí kapradí a brlienu, jímž si rády děvčata hlavy krásí, na paloucích růžově-la se jesienka; ať se pođíval člověk kam pođíval, všude radost a krása. – Vyšli jsme na horu Kalnú, aniž bychom byli koho potkali. Z Kalné vezl nás Mišo zase jako na tátošech, koč jen tak od země odskakoval, koně letěli jeden na tu stranu, druhý na druhou stranu, div že je ty provázky, jimiž jen lehce spřeženi byli, pohromadě udržely. Když jsme se mžikem pođívali po stráních dolů, na sráze, do hlubokých dolin, zavřeli jsme oči a poručili se do vůle Páně. Já však nabyla tolik důvěry v Mišu, že mne odvážnost jeho nelekala; smělému prý Pán-bůh přeje! – Dědina Vysoká zůstala nám v levo, a vyjžděli jsme opět do vrchu na horu Vartu. Vždy výš a výše stoupáme, a tu najednou otvírá

se překrásná vyhlídka, před námi leží daleká kra-jina; do Nitranské stolice až ku Prešporku vidět, věnec Budínského pohorí, hory Janovské. Nad námi kupí se hory, hlava nad hlavou, nejvýše ční temeno Šitna; vrchol jeho skví se v zlatě, libán od loučičího se slunka, jež poslední svůj pohled jemu posílá. Zajde; zůstanou jen zlaté, růžové upomínky. A z druhé strany vychází na čisté ob-loze melancholická tvář měsíce, provázena třpy-tící se hvězdou večerníci. V údolínách lesknou se zrcadla malých jezírek anebo rybníků⁴, jako by je příroda byla k potřebě dala těm mladým vrbám a břízám, co vůkol něho stojí, vždy se v něm shlí-žejíce. „Jaj, Bože, akuo je to peknuo!“ povídal si Janko. Kdož je s to, takové okamžení slovy líčit, krásy jeho, jež oko zří, popisovat? – Nemožno! – Sám musí každý vidět, aby cítil; a kdo, octnuv se v náručí vznešené matky přírody, nepocítí po-svěcující její políbení, kdo nestává se v takovém okamžení zbožným, necitě než lásku, čistou lás-ku k veškerému stvoření – tomu darmo mluvit! Z Varty sjžděli jsme již dolů jen k Siegelberku, na Vindšacht (vlastně „Vindische Schacht“), ale Jan-ko povídal, že se tam „na Pecínách“ říká, a já proti jeho opravě nemohla ničeho namítat. – Bylo osm hodin večer, když jsme po špatné dlažbě Štávnické k hostinci dojeli.⁵

Interiér katolíckeho kostola v Pukaneci

Poštová stanica na Štampochu patrí k naj-lepšie zachovaným staniciam na Slovensku. Jej poloha pri prístupovej ceste do turisticky veľmi atraktívnej Banskej Štiavnice otvára veľké mož-nosti na zapojenie do rozvoja turizmu v tomto regióne. Bolo by potrebné aspoň informačnou ta-buľou zaujať stovky cestujúcich, ktorí len preferčia okolo. V čase, keď nehrozí žiadne epidemiologic-

ké ohrozenie, tvoria veľké percento návštevníkov Banskej Štiavnice občania Maďarska, bolo by ide-álne zastaviť ich a pozvať aj na návštevu blízkeho Pukanca. Táto obec ponúka unikátne oltáre, sta-rú banícku tradíciu, náučný morušový chodník a mnohé ďalšie zaujímavosti. Budova poštovej stanice na Štampochu vyžaduje veľké investície do opravy, držíme palce vlastníkovi doc. Jozefovi Húskovi aby sa mu podarilo zachrániť túto jedi-nečnú pamiatku aj pre budúce generácie.

1 ŠAN-PLV, MMP, spisy č. 93/1867.

2 Kariolky – dvojkolesové káry, ktoré sa používali na vedľajších poštových trasách.

3 KAŠIAROVÁ, Elena. Zborníku SBM XXIV 1997.

4 Rybníkmi nazvala tajchy, B. Němcová nevedela že sú to vodné plochy vytvorené pre odvodnenie banských diel a spracovania rudy v banských stupách.

5 https://zlatyfond.sme.sk/dielo/5002/Nemcova_ZUher/1

Hotel Bystrička

Prímestský *** hotel Bystrička neďaleko centra Martina je vhodný nielen pre obchodných cestujúcich ako business hotel, ale svoje priestory ponúka aj mladým manželským párom ako svadobný hotel, rovnako však poskytne svoje ubytovacie kapacity rodinám s deťmi ako rodinný hotel. Všetky spomínané kategórie zákazníkov tu nájdú presne to, čo hľadajú.

Budova, v ktorej sa dnes hotel Bystrička nachádza má už 90 rokov, rovnako ako aj tradícia hotelierstva na tomto mieste. Od roku 1929 tu fungoval hostinec. Zaujímavosťou je, že pôvodný hotel Bystrička hostil v období prvej Československej republiky aj jej prezidenta, T.G. Masaryka, ktorý tu často pobýval, pretože tu mal svoje letné sídlo. V ponuke

jedálneho lístka je z úcty k tradícii dodnes jeho obľúbené jedlo – slivkové gule. V miestnosti, kde dnes existuje reštaurácia Paté sa hrávalo ochotnícke divadlo. Mimochodom táto výborná reštaurácia sa môže pochváliť viacerými oceneniami. Podávajú sa v nej jedlá modernej i tradičnej kuchyne v špičkovej kvalite. Miestna vinotéka ponúka veľký výber slovenských i zahraničných vín, milovníci dobrého

Letná terasa hotelovej reštaurácie

Hotel Bystrička po rekonštrukcii v duchu modernej architektúry

piva si prídu na svoje pri degustácii slovenských remeselných pív. Súčasná podoba hotela Bystrička je výsledkom rekonštrukcii v roku 2009. Moderná architektúra, pekne upravené okolie hotela, možnosť príjemného posedenia na letnej terase s jazierkom, výborná hotelová reštaurácia Paté, dobre vyškolený, profesionálny tím pracovníkov hotela – to všetko prispieva k spokojnosti hostí jeho hostí.. Nechýba ani dobre vybavený wellness s jacuzzi a saunou. Pre návštevníkov Martina je ubytovanie v hoteli Bystrička nielen príjemným miestom na pobyt, ale aj atraktívnym prostredím, v ktorom sa spája minulosť so súčasnosťou a vhodným východiskovým bodom na spoznanie jeho okolia.

Pre turistov, ktorí radi spoznávajú históriu je hotel zaujímavým miestom aj preto, lebo tu bola osadená žulová dlaždica s emblémom Magna Via, keďže regiónom Turiec prechádzala v minulosti dôležitá stará cisársko-kráľovská poštová cesta vybudovaná v 16. storočí pod názvom Magna Via alebo Veľká cesta. Magna Via bola dôležitým komunikačným prostriedkom v Rakúsko-Uhorsku a vznikla ako reakcia na potrebu vybudovania akejsi

spojnice južného a horného Uhorska, pretože po Bitke pri Moháči v r. 1526 obsadili stredné oblasti monarchie Turci. Šľachta potrebovala medzi sebou komunikovať, a zároveň sa chcela nebezpečným oblastiam obklukou vyhnúť.

Prvá tepna cesty Magna Via bola dobudovaná v roku 1558, v 18. storočí sa cesta na území Slovenska rozšírila, nesmerovala od Trnavy už len na Trenčín, ale aj na Žilinu, Turiec a Liptov. Celková dĺžka Poštovej cesty mala okolo 1000 km, pričom asi polovica pripadala na územie Slovenska. So svojimi 56 stanicami je najstaršou a najdlhšou historickou cestou našej krajiny.

Magna Via sa využívala do druhej polovice 19. storočia, kým sa nezačali využívať modernejšie telegrafy a telefóny.

V centrách niektorých miest, ktorými cesta prechádza, nájdete osadené pamätne žulové dlaždice s emblémom cesty Magna Via a tieto dlaždice nájdete aj v centre Martina, pred hlavnou poštou a tu v hoteli Bystrička.

Začíname vo Viedni

Predstavujeme významné body Magna Via, 1. časť

Slávna cisársko – kráľovská poštová cesta Via Magna – inšpirovala nadšencov na vytvorenie Občianskeho združenia Magna Via – turistickéj cesty, ktorého ideovou náplňou je propagácie tohto dedičstva zašlých čias.

Onedlh si pripomenieme päťsté výročie zrodu projektu a myšlienky na prepojenie Viedne zo strednej Európy so Sedmohradskom na Balkáne... Táto veľká poštová cesta začína vo Viedni – sídle kráľovstva a neskôr monarchie, ktorá pretrvala od roku 1526 do roku 1918.

PRIPOMEŇME SI, ČO VIEME A ROZVÍJAME

„Magna Via je súborným názvom historických obchodných ciest, ako i ciest panovníkov. Označuje poštovú cestu, ktorú dal v 16. storočí vybudovať cisár Ferdinand I. po obsadení južných území monarchie tureckými vojskami po prevzatí vlády v roku 1526. Po dobudovaní bola jednou z najdlhších poštovních a dopravných spojení a v roku 1558 bolo na trase 56 poštových staníc a merala viac ako 1 000 km, pričom približne 520 km viedlo cez Slovensko. Obchádzala južné časti krajiny, ktoré boli obsadené tureckými vojskami. Cesta prechádzala piatimi štátmi – Rakúsko (začínala pri cisárskom dvore vo Viedni), Slovensko, Ukrajina, Maďarsko, Rumunsko.“

Začíname sériu príspevkov cestovaním po tejto trase a oboznamovaním našich priaznivcov a čitateľov s najvýznamnejšími bodmi na tejto trase, hoci je ťažké povedať niečo o väčšej alebo menšej významnosti niektorého z bodov, pretože aj ten najmenší bod na trase mal veľký význam. Je však jednoznačné, že niektoré oporné body na trase tento väčší význam majú – predovšetkým je to sídlo riadiaceho centra a správy kráľovstva a sídlo kráľa – neskôr cisára.

Zakladateľom habsburskej monarchie bol však až Fridrich I. Habsburský (1526 – 1564).

Ferdinand I. ako český a uhorský kráľ (1526) sa usiloval od počiatku premeniť personálnu úniu* (t.j. spojenie dvoch alebo viacerých štátov osobou jednej hlavy štátu, pričom nemajú spoločne právne normy ani zákony) na úniu skutočnú a navyše vybudovať centralizovanú absolutistickú monarchiu. (Petraš, 1990, s.584)

FERDINAND I. HABSBUŠKÝ

Rakúsko-turecké vojny v Uhorsku (1526-1568) predstavovali celý rad vojenských ťažení na území Uhorska, ktoré proti sebe podnikali Habsburgovia so svojimi spojencami proti Osmanskej ríši. Aj keď mali celkovo Osmaní „hlavné slovo“ a iniciatívu, vojnou sa nedosiahol žiadny rozhodujúci výsledok. Na otvorenom poli zostávala osmanská armáda veľmi silná, pričom často strácala veľké množstvo času obliehaním mnohých pevností na uhorských hraniciach a jej komunikačné linky zostávali nebezpečne preťažené.

Po smrti Ludvika II., českého a uhorského kráľa v bitke pri Moháči sa o český a uhorský trón uchádzal sedmohradský vojvoda a uhorský kráľ Ján Zápoľský (1487 – 1540), ale aj rakúsky arcivojvoda a neskôr cisár Ferdinand I.

Keď sa Ferdinand chystal zakročiť silou, požiadaval Zápoľský o pomoc sultána Sulejmana I., ktorý už v roku 1526 krátko obliehal Viedeň. Pod jeho ochranou sa Zápoľský stal uhorským kráľom, čo síce väčšina uhorských magnátov podporovala, zároveň to však odporovalo predchádzajúcim diplomatickým dohodám a zmluvám. Keď sultán odtiahol, vyslal Ferdinand do Uhorska vojsko, ktoré Zápoľského hladko porazilo a vyhnalo z krajiny.

Habsburgovia tak obhájili českú a uhorskú korunu a na základe viedenského kongresu (1515) sa stali dedičmi Jagelloncov.

PALÁCOVÝ KOMPLEX HOFBURG

Hofburg (doslova Dvorný hrad) je zámok vo Viedni – niekdajšia rezidencia Habsburgovcov, vládcov Rakúsko-Uhorska Od roku 1438 do roku 1583 a od roku 1612 do roku 1806 bol súčasne rezidenciou kráľov a cisárov Svätej ríše rímskej a do roku 1918 cisára rakúskeho. Areál Hofburgu bol miestom vlády pre viaceré ríše a republiky už od roku 1279.

Hofburg sa skladá z osemnástich krídiel. Jednotlivé budovy boli postavené v rôznych architektonických štýloch, pričom na ich plánoch sa podieľali najlepší európski architekti. Kvôli tomu odborníci hovoria o tom, že by sme ho nemali nazývať palácom, ale skôr malým mestom.

Prvé stavby v tomto areáli pribudli už v 13. storočí. Časť z nich sa podarilo uchovať až dodnes. Už v tých časoch ich využívali zástupcovia Habsburgovcov. Najstaršou budovou je Kráľovská kaplnka, v ktorej ešte stále pravidelne robia bohoslužby.

Habsburgovci pracovali na zvelaďovaní paláca sedem storočí. Poslední majitelia z tohto rodu odišli z Hofburgu až v roku 1918. Za ten čas sa im podarilo vytvoriť fascinujúce dielo, ktoré je šperkom historického centra Viedne. Napriek rozsiahlosti celého komplexu ho uchovali vo veľmi dobrom stave.

V súčasnosti v jednotlivých budovách sídlia napríklad veľká rakúska knižnica so vzácnymi historickými kúskami, divadlo, pokladnica, viaceré múzeá, ale aj zachované komnaty bývalých majiteľov.

Súčasťou paláca bola tiež jazdecká škola, ktorú navštevovali najmä deti šľachticov. Monarchovia tam taktiež chovali najväčšie kone z celej Európy. Ich stajne boli veľkou pýchou, takže keby tušili o tom, že sa túto tradíciu podarilo uchovať až dodnes, boli by z toho istotne nadšení.

Symbolicky aj teraz zostal Hofburg sídlom vládnej moci. Tak ako tam v minulosti žili predstavitelia kráľovskej rodiny, momentálne používa jedno z krídel rakúsky prezident. Ten tam víta svoje návštevy a tieto priestory sa využívajú aj počas niektorých oficiálnych príležitostí.

Najobľúbenejšou atrakciou v paláci nie sú komnaty bývalých panovníkov, ale múzeum, ktoré je ve-

Pohľad na hlavný vstup do Hofburgu vo Viedni: Michalský trakt od Michalského námestia

nované cisárovnou Sissi. To sa rozprestiera v šiestich miestnostiach, ktoré sa zameriavajú na život tejto obľúbenej rakúskej národnej, ale aj na jej záľubu v móde a líčení. Uvidíte tam niekoľko originálnych šiat, šperkov a vzácne fotografie. Súčasťou výstavy je tiež jej posmrtná maska.

Celý komplex sa rozprestiera na ploche 240 tisíc m². Jednotlivé budovy majú dokopy 2600 miestností a tie sú prepojené pomocou 19 vnútorných nádvorí. To zaraďuje Hofburg medzi najväčšie európske paláce.

V minulosti sa na tomto mieste nachádzala stredoveká hrad, okolo ktorého sa rozprestierala menšia záhrada. Toto miesto postupne renovovali a dostavali k nemu ďalšie priestory. Tradíciou Habsburgovcov bolo, že každý z panovníkov pripravil počas svojho vládnutia vlastné plány, ktoré vylepšili rakúsko-uhorskú pýchu.

Cisársky palác v komplexe Hofburg (depositphotos.com)

Najväčšou miestnosťou je obrovská hala, ktorá sa v súčasnosti využíva na organizovanie plesov. Pôvodne to malo byť miesto, kde mal sídlieť trón a kráľ tam mal prijímať oficiálne návštevy. Napriek honosným priestorom sa na to táto sála nikdy nevyužívala.

Súčasťou komplexu je tiež Kapucínska krypta, ktorá sa používala ako kráľovská hrobka. Počas dlhých dejín tam pochovali 150 Habsburgovcov. Podľa tradície im v období od polovice 17. storočia až do roku 1878 po smrti vyberali srdcia, ktoré pochovali zvlášť v Augustiniánskom kostole.(2.)

STEPHANSDOM

Dóm svätého Štefana (nem. Stephansdom, celým menom Domkirche St. Stephan zu Wien – „dómový kostol sv. Štefana vo Viedni“) je najväčšia katedrála vo Viedni. Je dominantou rakúskej metropole. Táto gotická katedrála zaberá prevažnú časť námestia

v centre Viedne – Stephansplatz. Najznámejšiu rakúsku pamiatku, ktorú miestni nazývajú familiárne Steffl ročne navštevujú milióny turistov.

História stavby siaha až do roku 1147 keď na tomto mieste stál románsky kostol. Z týchto čias sa však nezachovala žiadna časť, známy je iba pôdorys stavby. Najstaršími prvkami katedrály sú na západnom priečelí Obria brána (Riesentor) a po stranách Pohanské veže (Heidentürme) z 13. storočia. Táto brána postavená v románskom slohu aj dnes slúži ako hlavný vchod do katedrály. Zbytok stavby je už v neskoršom gotickom štýle. Podľa legendy dostala názov vďaka mamutej kosti nájdennej na tomto mieste počas stavebných prác v 15. storočí. Katedrála má bohatú históriu. Stala sídelným miestom biskupa už v roku 1469 a od roku 1723 bolo viedenské biskupstvo povýšené na arcibiskupstvo. V roku 1782 sa tu ženil Wolfgang Amadeus Mozart so svojou ženou Constanze Weberovou a o pár rokov neskôr v roku 1791 sa tu konal aj jeho pohreb. Kostol prešiel za svoj dlhý život mnohými prestav-

Dóm sv. Štefana vo Viedni (depositphotos.com)

bami a rekonštrukciami a my môžeme obdivovať všetky stopy ktoré tu história zanechala. Stále slúži aj svojmu pôvodnému účelu a denne sa tu koná 7 bohoslužieb, v nedeľu dokonca 10.

Katedrála bola počas mnohých historických konfliktov ťažko skúšaná. K najrozsiahljším škodám došlo počas napoleonských vojen a za veľkého požiaru počas 2. sv. vojny v apríli 1945. Tento požiar úplne zničil unikátnu strechu z roku 1490 pokrytú 230 tisícami glazovaných škridlic na ktorých bol do mozaiky vyobrazený erb Habsburgovcov s dvojhlavou orlicou, zlatým rúnom a cisárskou korunou. Okrem strechy zničil požiar celý krov, klenbu a cisárku emporu – priestor vyhradený pre kostolný zbor spolu s vzácnymi „Obrími varhanmi“ z roku 1886. Značne zdevastovaný dóm sa však podarilo rýchlo zrekonštruovať a v roku 1952 bol slávnostne znovuotvorený. Z najstaršej stavby kostola sv. Štefana z 12. storočia sa nezachovali žiadne pamiatky. Západná fasáda s obrou bránou a vežami pochádza z druhej neskoršej románskej stavby (1230 – 1263).

V rokoch 1304 – 1340 vznikla prvá časť gotickej novostavby, Albertínsky spevácky chór. Vojvoda Rudolf IV. Habsburský, nazývaný Zakladateľ, položil v roku 1359 základný kameň k neskorogotickému rozšíreniu stavby, ktoré zahrňovalo zväčšenie stredovej časti kostola a výstavbu gotických veží. Južná veža s výškou 136,7 m; ktorú Viedňania volajú „Steffl“, bola dokončená v roku 1433 a stala sa symbolom Viedne.

Po roku 1511 boli zastavené práce na severnej veži. Nedokončená gotická veža s výškou 68,3 m bola dostavaná v štýle renesancie až v rokoch 1556 – 1578. Zarážajúca asymetria veží dodáva dómu charakteristickú podobu. V 17. a 18. storočí dostal dóm barokové oltáre, maľba na zvyšnom oltári zobrazuje ukameňovanie sv. Štefana, prvého kresťanského mučeníka a patróna chrámu.

Najvýraznejším prvkom dómu je 136 metrov vysoká Južná veža (Südturm) dokočená v roku 1433. Na jej vrchu je impozantná vyhládka na celé mesto. V minulosti slúžila ako pozorovateľňa či sa do mesta neblížila nepriateľské vojská alebo či niekde nevypukol požiar. Ak sa sem chcete dostať musíte zdolať presne 343 schodov. Počet schodov je násobkom (3 + 4) × 3. Numerológii sa dávnych časoch pripisoval hlboký význam a číslice 3 a 4 sa obávajú v rozmeroch a počtoch jednotlivých prvkov katedrály ešte mnohokrát.

Stavba nižšej Severnej veže (Nordturm, 68 m) bola zastavená v roku 1511 pre nedostatok financií. V roku 1579 bola zakrytá renesančnou kupolou architekta Hansa Saphoya a dnes skrýva povestný 21 tonový zvon Pummerin. Bol odliaty po porážke tureckého vojska v roku 1683 z nepriateľských kanónov. Pri spomínanom požiari v r. 1945 sa odtrhol a pri páde sa rozbil na drobné kúsky. V kláštore St. Florian neskôr z týchto úlomkov odliali nový zvon ktorý zvoní od roku 1957. Vo veži je vyhládka na severnú časť mesta, vedie sem 75 schodov a aj výťah. Pummerin nie je jediným zvonom, v katedrále je ich celkovo 23.

HISTÓRIA VIEDNE

Viedeň má v súčasnosti takmer 2 mil. obyvateľov a metropolitná oblasť, ktorú vytvára, viac ako 2,5 milióna. Je politickým, priemyselným, hospodárskym a kultúrnym centrom štátu. Mesto leží na úpäti

Viedenského lesa („Wiener Wald“). Pre zaujímavú polohu, históriu a imponantnú výstavbu mesto nazývajú aj Dunajskou metropolou. Spolu s Bratislavou, ktorá sa nachádza iba 60 km východne od Viedne, vytvára najtesnejšie zoskupenie dvoch hlavných miest v Európe.

Už v 1. storočí tu bol tábor rímskej légie a civilná osada nazývaná Vindobona. Počas markomanských vojen (166 – 180) sa tu zdržiaval rímsky cisár Marcus Aurelius, ktorý tu aj zomrel. Na konci 4. storočia vojenská posádka opustila tábor, s vojakmi odišla aj väčšina civilného obyvateľstva, zvyšok civilistov sa usadil v dvoch samostatných dedinách, ktoré vznikli na mieste vojenského tábora. Vláda Rimanov skončila približne v 5. storočí príchodom germánskych kmeňov. V písomných záznamoch sa mesto spomína v roku 881 ako Wenia. V roku 1137 prvýkrát ako Wien. Od roku 1156 bola sídlom rodu Babenbergovcov a v roku 1221 dostala ako druhé mesto v rakúskom vojvodstve (po Ennsse (1212)) mestské práva. Po vymretí dynastie Babenbergovcov si robil nároky na ich územie Přemysl Otakar II., ktorého však porazil Rudolf I. Habsburský v bitke na Moravskom poli. Za vlády rodu Habsburgovcov sa Viedeň stala sídlom cisára Svätej ríše rímskej. Od roku 1365 tu sídlil univerzita a je aj sídlom biskupa. Za panovania cisára Karola VI. (1711 – 1740 a jeho dcéry Márie Terézie (1740 – 1780) a jej syna Jozefa II. (1780 – 1790) sa stáva Viedeň jedným z centier strednej Európy a prekvitajúcim strediskom kultúry a umenia..

ROZKVET RÍŠE VĎAKA VIA MAGNA

S postupným rozvojom regiónov v 18. storočí začína sieťovanie poštovníctva. Na konských vozoch sa prevážala šľachta a jej sprievod. Pohyb tovaru a kapitálu priniesol ošoh nielen panstvu, ale aj regiónom, pretože ak bolo v kočoch voľné miesto, viezli sa s nimi aj obchodníci.. Viaceré mestá sa tak mohli hospodársky rozvíjať a dostať na vyššiu úroveň len vďaka využitvaniu cesty známej ako Via Magna (Veľká cesta).

Na hlavných trasách sa budovali aj poštové preprahacie stanice poskytujúce servis pre cestujúcich. K dispozícii mali objekty, kde sa mohli pasažieri po ceste občerstviť a odpočinúť si alebo aj prespať. Súčasťou boli aj hospodárske budovy pre ustajnenie koní.

Aká je súčasnosť a aké sú perspektívy

Aktuálne máme na Slovensku Občianske združenie Magna Via, neziskovú organizáciu nadšencom udržiavajúcich a propagujúcich pamätihodnosti na trase Via Magna už 20 rokov. Aj toto výročie činnosti ktoré sme si pripomenuli v roku 2019 je príležitosťou pohnúť sa vpred, pretože nás čaká veľké výročie – 500 rokov od zrodu idey vytvorenia Veľkej cesty Via Magna v roku 2026.

BITKA O VIEDEŇ

12.septembta 2020 uplynulo 337 rokov od bitky o Viedeň pri Kahlenbergu, ktorá rozhodla o osude Európy. Oslobodzovacej armáde, ktorá pomohla obliehanej Viedni velili poľský kráľ Ján III. Sobieski (1629 – 1696) a vojvoda Karol Lotrinský. Cisár Leopold I.Habsburský s dvoranmi Viedeň opustili a Viedeň bola preplnená a zaplavená utečencami z viedenských predmestí.

Cisár Leopold I. (vľavo) a hlavný veliteľ osmanskej armády veľkovezir Kara Mustafa (vpravo)

V Bitke pri Viedni 11. – 12. septembra 1683 proti sebe bojovali obrovské osmanské vojsko a Svätá liga – koalícia rakúskych, nemeckých a poľsko-litovských jednotiek na čele s kráľom Jánom III. Sobieskym. Boj skončil víťazstvom kresťanských síl predovšetkým zásluhou elitných poľských husárov a bol začiatkom konca osmanského panstva v strednej Európe.

Osmanom sa podarilo zhromaždiť obrovskú armádu aj dostatok zbraní. Podľa odhadov dosahovalo vojsko, ktoré prišlo k Viedni, počet takmer 200 000 mužov. Vlastnú osmanskú armádu z toho

Obliehanie Viedne na dobovej maľbe

tvorilo približne 90 000 ďalšie tisíce predstavovali oddiely krymských Tatárov, jednotky vojakov, vazalov a rozmanité pomocné oddiely.

Sultán Mehmed IV. (1642 – 1693) odovzdal velenie veľkovezirovi, ktorý mal ako serasker doviest armádu k jej veľkolepému víťazstvu. Sultán sa výpravy nezúčastnil, radšej dal prednosť poľovačkám v okolí Edirne, napokon táto jeho záľuba stála aj za jeho prezývku „Lovec“.

Cisár Leopold I. (1640 – 1705) dlho osmanskú hrozbu podceňoval. Naplno si ju uvedomil, až keď boli Osmani už nebezpečne blízko pri Viedni, preto sa ju 7. júla rozhodol opustiť. Odišiel aj so svojou tehotnou ženou a deťmi.

Nasledovali ho vysokí úradníci, zahraniční diplomati aj dvorania. Jeho odchod z mesta vyvolal obrovskú paniku a cisára nasledovali ďalší šľachtici, ktorí si útekem chceli zachrániť životy a aspoň čas majetku. Leopoldovu voľbu mnohí kritizovali.

S odstupom času vieme, že to bolo veľmi pragmatické rozhodnutie, keďže vo svojom postavení nemohol riskovať zajatie nepriateľom a jeho od-

chod do bezpečia mu umožnil koordinovať pomoc obliehanej Viedni.

V roku 1683 mala Viedeň okolo 90-tisíc obyvateľov. Pred osmanskou hrozbou ju podľa niektorých odhadov opustilo až 60-tisíc ľudí, reálnejšie sa javí počet 30-tisíc.

Po odchode cisárskeho dvora a šľachty mesto zaplavili utečenci, obyvatelia z okolitých dedín a viedenských predmestí, ktorí tu hľadali útočisko. Po okolí sa už potuloval predvoj osmanskej armády – obávaní Tatári.

Všetci, čo zostali v meste, sa pripravovali na obliehanie. Vrchným veliteľom viedenskej posádky sa stal Rüdiger von Starhemberg (1638 – 1701). Ten tiež rozhodol o zničení (spálení) domov na viedenských predmestiach, ktoré sa nachádzali príliš blízko hradieb.

Zaujímavosťou je, že bitky sa ako dobrovoľník zúčastnil aj mladý, v tom čase len devätnásťročný, princ Eugen Savojský (1663 – 1736). Bola to jeho prvá bitka, ktorou začala kariéra jedného z najvýznamnejších vojvodcov na prelome 17. a 18. storočia.

Pamätník Johanna von Liebenberg, starostu Viedne, ktorý umrel 2 dni pred víťazstvom

ZDROJE

- [https://cs.wikipedia.org/wiki/Rakousko-tureck%C3%A9_v%C3%A1lky_v_Uhersku_\(1526-1568\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Rakousko-tureck%C3%A9_v%C3%A1lky_v_Uhersku_(1526-1568))
- <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=hofburg>
- <https://dromedar.zoznam.sk/cl/11206/1854741/Tajomstva-dominanty-Viedne-odhalene--20-zaujímavosti--kto-re-ste-netusili-o-Hofburgu>
- https://sk.wikipedia.org/wiki/D%C3%B3m_sv%C3%A4t%C3%A9ho_%C5%A0tefana
- <https://mojerakusko.sk/vieden/dom-sv-stefana/>
- <http://www.historickarevue.com/clanok/vieden-1683>
- <http://blogspot.com>

Pribina – ako to vlastne bolo?

Pribinov kostol (vysvätený r. 828) je prvým historicky doloženým dokladom kresťanstva u Slovanov na Slovensku – prvý dokumentovaný chrám v strednej a východnej Európe! Pozrime sa na históriu a dominanty Nitry očami filatelistu.

Nitra je najstarším doloženým sídlom administratívy už od čias kniežata Pribinu. Úvahy posúvajú túto jej funkciu ďaleko do minulosti. Nitra – mesto pod majestátnym, bájami opradenom vrchu Zobor má viaceré dominanty.

Dve z nich sú predstavené na poštovej známke a príležitostnej poštovej pečiatke.

PRVÝ DOKUMENT

Najstarší písomný dokument, v ktorom sa spomína Nitra, bol spísaný okolo roku 870 v Solnohrade (Salzburg) a zachoval sa v letopisoch kláštora vo Fulde. V nich je pre Nitru cenný spis nazvaný „*De Conversione Bagoariorum et Carantanorum... libellus*“, čo znamená „*O obrátení bavorov a korutáncov na vieru*“. V listine sa píše: „*Jemu (Pribinovi) vysvätil niekdajší arcibiskup Adalram kostol za Dunajom na jeho vlastnom majetku zvanom Nitrava.*“

Arcibiskup Adalram bol najvyšším hodnostárom vtedajšej Európy (po pápežovi). Svoje arcibiskupské sídlo mal v Solnohrade (Salzburg). Opisovaná udalosť sa týka roku 828.

Táto historická listina zaznamenala viaceré prvenstvá. Podľa nej sú to:

- ▶ prvý dokumentovaný kresťanský chrám v strednej a východnej Európe bol v Nitre,
- ▶ prvý po mene známy vládca na území dnešného Slovenska Pribina,
- ▶ Nitra prvým dokumentovaným mestom na Slovensku.

PRIBINOVSKÉ VÝROČIE V ROKU 1933

V roku 1933 vo vtedajšom Československu sa v Nitre konali celoštátne oslavy 1100. výročia vysvätenia kresťanského chrámu kniežatu Pribinovi. K významnej udalosti boli 20.06.1933 vydané poštové známky: v nominálnych hodnotách 50 halierov a 1 koruna československá a majú katalógové čísla POFIS 273 a 274. Zobrazujú Nitriansky hrad

s chýrnou biskupskou katedrálou – Bazilikou sv. Emeráma, ktorá je najstarším diecéznym chrámom u nás, ale aj v stredovýchodnej Európe.

ZAÚJÍMAVOSTĚ: *Nepoznávate bránu, cez ktorú sa pozeráme na hrad na známkach? V Nitre takej niet. Grafik použil pre túto montáž fotografiu brány na Podskalskej ul. v Prahe (čo sa vtedy nepáčilo niektorým pražským filatelistom).*

Zaujímavé (niekedy povrchné) informácie sa dozvedáme aj z filatelistickej literatúry. V katalógu poštových známok POFIS je ku známkam č. 273-274 uvedený popis „Nitra“.

V katalógu Michel (pre známky číslo 319-320) je text „*Stadt Neutra (Nitra)*“ (Mesto Nitra). Takmer úplnú informáciu sa dozvedia filatelisti až z katalógu SCOTT, v ktorom sú známky evidované pod č. 192-193 a sprievodný text uvádza „*First Christian Church at Nitra.*“ (v preklade: *Prvý kresťanský kostol v Nitre.*) Správne, dokonale by malo byť „*Výročie posviacky prvého kostola*“. Známkami boli vydané v náklade 20,6 milióna a 10,5 milióna.

Prvá príležitostná poštová pečiatka v Nitre

Medzi prvé príležitostné poštové pečiatky použité na Slovensku, ale aj vtedajšom Československu, sa radí príležitostná poštová pečiatka (PPP) *NITRA*OSLAVY PRIBINOVE 833 – 1933* používaná v Nitre 12.8.1933 a v ďalších dňoch osláv (13. – 15.8.) v čase konania Pribinových slávností. Kruhopic na pečiatkach je rovnaký, menili sa len čísla – dátum dennej pečiatky a hodina podania.

Na obrázku dolu je celistvosť (filatelistický návoz pre takúto poštovú zásielku) ofrankovaná naplepenou známkou NITRA v hodnote 50 halierov,

vydanou k tejto príležitosti (1100. výročiu). Príležitostná poštová pečiatka dokumentuje podanie zásielky na pošte v Nitre hneď v prvý deň pribinových osláv – 12.8.1933.

Výrez z ďalšej poštovej celistvosti dokumentuje posledný deň osláv (16.8.33) – z čoho vyplýva, že oslavy trvali 5 dní.

V roku 1993 sme si pripomenuli 60. výročie 1. pribinových osláv konaných v Nitre.

Platí dnes iná matematika než v roku 1933?

Nie, to len bádania historikov postupne prinášali novú, presnejšie informácie, a tak v roku – 2018 – sme si pripomenuli 1150 rokov od posviacky prvého kresťanského chrámu na našom území (ale aj širšom území strednej i východnej Európy).

Dnešné historické poznatky kladú túto udalosť – posvätenie kostola v Nitre – už k roku 828 a nie do roku 833, ako sa pôvodne predpokladalo.

Spis O obrátení Bavorov a Korutáncov bol napísaný okolo roku 870 (autor v závere spisu uvádza jeho napísanie 75 rokov po pridelení panónskeho územia k Salzburjskej diecéze – čo je 795 + 75 = 870). Cieľom spisu bolo dokázať oprávnenosť nároku Salzburjského arcibiskupstva (arcibiskupa Adalwina) na prinavrátanie územia Panónie do jeho jurisdikcie, potom ako bola Panónia okolo roku 870 pridelená sv. Metodovi. 10 z 13 kapitol diela je venovaných obdobiu pôsobenia Pribinu, Kočila a sv. Metoda.

▶ Je to jediný dobový doklad o posvätení kostola v Nitre.

▶ Informuje aj o vzniku ríše (Veľkej Moravy) spojením Moravského a Nitrianskeho kniežatstva vyhnáním Pribinu Mojmirom z Nitry.

PRIBINA – KNIEŽA NITRIANSKA (825 – 833) A BLATNOHRADU (840 – 861)

Dosiaľ je otvorených viacero otázok, napr.:

- Bol Pribina v čase vysviacky kostola v Nitre pohan, katechumen (pripravujúci sa na krst), alebo už pokrstený?
- Koľkokrát a kde bol „prvý raz“ krstený Pribina?
- Rodina Pribinovej manželky z Regensburgu (z popredného bavorského rodu Wilhelm) bola by súhlasila so sobášom s pohanom?
- Pre koho dal Pribina postaviť kostol, ktorý v Nitre vysvätil arcibiskup zo Salzburgu, ale patrónom kostola je svätec Emerám z Regensburgu, odkiaľ pochádzala manželka Pribinu.
- Otázky sú aj v súvislosti s vyhnaním Pribinu z Nitry a odchodom jeho početnej družiny:
- Aké okolnosti umožnili, že Mojmir, vládca podstatne menšieho moravského kniežatstva, prinútil Pribinu opustiť väčšie nitrianske kniežatstvo? (V tých časoch útočník v boji bral život napadnutému a vyhliadil aj potomstvo, aby sa zbavil konkurencie i do budúcnosti. Ale Pribina odišiel z Nitry s rodinou aj synom Koceľom a suitou...)
- Bol to vplyv rodiny (z manželkinej strany), že potom Pribina dostal v okolí Balatonu od panovníka léno, neskôr do doživotného vlastníctva?

Ján Aventinus (pramene, z ktorých čerpal, sa nezachovali) uvádza, že na svojom území Pribina dal vystaviť viaceré kostoly – v Nitre, v Bratislave aj

v Brne (Bryno). V Panónii ich dal postaviť viac ako 16. Ďalšie kostoly následne buďoval jeho syn Koceľ.

PRIBINA V SOĽNOHRADE

Aké nové informácie o Pribinovi sa ešte môžu objaviť? Odkedy je veľmožský rod Pribinovcov zapísaný v knihe bratstva v soľnohradskom (Salzburg) kláštore sv. Petra?

V kláštore sv. Petra je najstaršia knižnica v Rakúsku. Medzi 100 000 zväzkami kníh a 800 rukopismi je kniha bratstva – *Verbrüderungsbuch*, založená v r.784 biskupom Virgilom, považovaná je za najväznejší dokument tejto knižnice.

Už v tých časoch by sa mohlo nájsť meno Pribinovského rodu v salzburskej knihe bratstva.

Meno Pribinu sa nachádza aj v Cividalskom evanjeliári. Zapísaný je tam i Koceľ, Svätopluk. Putovali by do Ríma ako pohanía?

Portréty slováckých kniežat sú dielom prof. Jozefa Cincika.

PRIBINA A ĎALŠÍ NAŠI SLOVANSKÍ VLÁDCOVIA

Spojením nitrianskeho a moravského kniežatstva vznikla tzv. VEĽKÁ (alebo vzdialená) MORAVA (grécky Megale Moravia). Tak nazval uvedný štátny útvár byzantský panovník Konštantín VII. Porfyrogenetos (948-952).

Je to dodatočné pomenovanie, ktoré naši predkovia nepoznali a nepoužívali. Naši predkovia vtedy sami seba označovali ako Sloveni, krajinu ako moravská, resp. Slovenskaja zemlja. V Regensburške listine napísanej v roku 860 kráľ Ľudovít I. nazýva Pribinovu zem v Panónii ako Slovenská Marka („*Slougenzin Marcham*“).

O dva roky neskôr Rastislav v liste cisárovi Michalovi III. do Byzancie, ako uvádza ŽM. V. kap.: „*Stalo sa tak v tie dni, že Rastic, knieža slovenské, so Svätoplukom poslali z Moravy k cisárovi Michalovi...*“ a ďalej „*my Sloveni sme prostý ľud... a nemáme...*“

Spojením Nitrianskeho a Moravského kniežatstva (okolo r. 833) vznikol pevný štát, ktorý najmä za vlády Svätopluka rozšíril svoju moc na veľký priestor strednej Európy a vytvoril rozsiahlu materiálnu i duchovnú kultúru. Táto ríša bola na úrovni vtedajších dvoch najmocnejších – franskej a byzantskej. Takú vážnosť Veľkomoravskej ríše pripisovala aj pápežská kúria. Veľkou krízou na počiatku 10. storočia sa štát rozložil a na základoch tejto ríše sa sformoval český i poľský štát, ako aj Uhorsko. (zdroj Wikipedia)

PAMIATKY VEĽKEJ MORAVY

Sú zobrazené na viacerých poštových známkach. Spomeňme aspoň dve z Nitrianska.

Kostol sv. Juraja v Kostolanoch pod Trábečom
Predrománsky kostol z 1. polovice 11. stor. postavený na starom hradisku osady patriacej zoborskému kláštore. Maliarska výzdoba z 2. pol. 11. stor. je najstaršou, vo väčšom rozsahu zachovanou nástennou maľbou u nás.

Kostol sv. Michala archanjela v Dražovciach
Na jednej z najkrajších vyhládok na Slovensku (odkiaľ dovidieť až na Bojnú) sa týči jedna z najznámejších najstarších románskych stavieb na Slovensku. Kostolík z 11. – 13. stor. postavili na mieste staršieho kostolíka.

NITRA MATER URBI

- označujú aj za “mezopotámiu severu”, pretože v dávnych dobách bolo jej osídlenie rozložené na kilometre od hraníc dnešnej zástavby mesta Nitra.
- Dostala aj pomenovanie “Slovenský betlehem”, keďže bola kolískou kresťanstva na Slovensku a priľahlých územiach. Tu bol vysvätený prvý kostol, ale aj zriadené prvé biskupstvo (nielen u nás).

Slávnosti Nitra, milá Nitra každoročne pripomínajú nielen bohatú históriu Nitry a Slovenska, ale aj kultúru a výdobytky dneška.

Báseň o Viedni

Viedeň je vzácnou pamiatkou a historickým mestom pamäti –
 Zem toho hrdinského mesta je krvou skropená –
 o ťažkých bojoch povie Ti,
 keď Osmani na hradby Viedne dorážali
 a ženy zajaté do háremov svojich odvážali...

Viedeň bola plným právom bránou vstupu do Európy Osmanmi nazvaná
 a preto armáda poľská na pomoc k obrane proti Osmanom bola pozvaná...
 Spojila sa sila európskych kráľov a vládarov k spoločnému víťaznému boju,
 utiekli Osmani z Európy naspäť k sultánskemu stolu...

Prešla krásna Viedeň ťažkými skúškami tvrdých bojov o moc –
 prišla vhod Viedni a Európe poľského kráľa Sobieskeho pomoc,
 ktorá turecké vojská porazila a vstupu do Európy Osmanom zabránila.

Utielkol síce Kara Mustafa z tábora pod Viedňou
 aj s vlajkou proroka Mohameda,
 ale na Osmanov v Európe po víťazstve Jána III. Sobieskeho
 už doľahli zlé časy a prikvačila ich bieda...
 Postupne stratili silu a moc – podľa slov víťaza Sobieskeho
 Boh prišiel na pomoc...a zvíťazil, kresťanský duch Európy islam porazil ...

Pápežovi Inocentovi XI.slovami : „Veni, vidi , Deus vicit“
 oznámil oslobodenie Viedne a slobodný výdych pre mesto Rím
 12.september pápež na sviatok mena Panny Márie stanovil
 a preto odvtedy Viedeň dobre vie deň, kedy bola oslobodená...